

ВЕСТНИК Литературен ВЕСТНИК

Нова българска:

- Елена Алексиева
- Чавдар Ценов
- Кирил Мерджански
- Георги Тенев
- Поли Муканова
- Калин Михайлов

Разговори с:

- Даниела ди Сора
- Александър Шпатов
- Манол Пейков

Немската критика за „Кротките“ от Анжел Игов

На балкона:

- Нева Мичева за фестивала на анимационното кино в Анси

- Галина Георгиева за Музея на киното в Културния център G8

Лице на броя: Яница Радева

Красимир Терзиев, „Нов световен ред“, 2020, галерия „Структура“

Стефан Иванов

● вече никой не ме пита какъв искам да стана като порасна
искам рано сутрин да пиша пожелания за рождени дни
през остатъка от деня годината живота
да съм светло петно в сянката на хора които празнуват
и да наблюдавам как пожеланията се сбъдват до едно
да съм ясен фокус в мъглив ден
да гледам как небесният бижутер изработва снежинки
и ги изпраща с въздушна поща
да съм одяло в неделен декемврийски следобед
искам като порасна да съм росата върху сърцето на бебе
когато гледа майка си

● една сутрин камъкът се събуди
след неспокойни сънища
и откри че в леглото си е преобразен
на огромна възглавница
вчера камъкът беше и убиваше
криеше тайни манипулираше пресметливо
поддържаше огъня на омразата
прекрояваше реалността
според категоричните си желания
по него имаше следи от задължения и капризи
засъхнали петна кръв
полепнала кожа и кости от забравени жертви
от безследно изчезнали майки и бащи
днес камъкът е невинен и бял младенец
няма прах остана единствено пух
как стана това ли?
естествен процес
вследствие на дългогодишна
амнезия без белег
агресия без грижа
тези които забелязаха промяната
не й отделиха повече от минута
макар камъните да определят времето
да се притискат с меката си белота
към лицата на спящите

Сбогом, Гери!

Отиде си Гергана Икономова - дългогодишен странър и дизайнер на „Литературен вестник“, приятел и съратник.

От 1996 г. под нейните ръце всяка седмица буквите започваха да дишат, думите се подреждаха и текстовете оживяваха. Новият брой проглеждаше.

Гери беше невидимият център на ЛВ, негова константа – при нея се събираха творби и хора, съсредоточаваха се добри и лоши енергии, приждаха светлини и сенки. Редактори и автори идваха и си тръгваха, но тя оставаше, за да ни напомня, че литературата винаги има нужда от специален човек, който да я прави видима – професионално, търпеливо, скромно и с обич.

Знаем, че отсега нататък вестникът ще бъде друг, макар да изглежда същият.

Безкрайно ще ни липсваш, Гери!

Поклон и благодарност!

ЛВ

ISSN 1310-9561

9 771310 956004

Първият тематичен кръг в новия брой 151 на сп. „Християнство и култура“ разглежда реакцията на църквите към пандемията от коронавирус. Гледната точка на православния свещеник в Западна Европа е представена от статията на прот. г-р Добромир Димитров *Пандемия и духовен живот*, а на методистката църква в България – от текста на пастор Даниел Топалски *Църква в онлайн режим*. На пандемията са посветени и статиите на чешкия католически богослов Томаш Халик *Християнството във време на болест*, както и разговора с френския журналист Жан Севилиа. В броя е представено и есето на Калин Михайлов *Надежда*. Втори тематичен център в броя е 500-та годишнина от смъртта на Рафаело,

където са представени статиите на Владимир Градев *Блясъкът на Откровението* и на Асен Краевски Рафаело. Преображение Господне, което се спираща на картината на Рафаело „Преображение“. На друга картина – „Сикстинската Мадона“, са посветените текстове на Василий Гросман в превод на Деян Кюранов и на Мартин Хайдегер в превод на Владимир Градев. Рубриката „Християнство и история“ е представена с изследването на Венцислав Карабълчев *Св. Яков Изтобедник и епископ Анхиалски – невидимият закрилник на Поморие*, а Съвременен богословие – с текста на отец Теодор Стойчев *Разговорът между светите апостоли Павел и Йоан Богослов за личността на Христос*. Рубриката „Християнство и съвременност“ включва анализа на Радостин Марчев В търсене на идентичност. *Сложните отношения между свободните църкви и либералната демокрация в съвременна България* и текста на Александър Ърл *Христос и безкрайното представяне на модерността*. На темата *За новопостроения храм на Въоръжените сили на Русия, неписаните критерии и компромисите с вярата* е посветен разговорът с преподавателя по християнско изкуство Теодор Енчев, а в рубриката „Християнство и кино“ са представени текстовете на Димитър Радев Пътуване през образи, посветен на излезлите през последните години филмови продукции за Католическата църква, както и авторския синопсис на три епизода от филма „Месия“ на Роберто Роселини от 1975 г. Броят е илюстриран с творби на Рафаело.

Сто и седемдесетата годишнина от рождението на Иван Вазов е темата на брой 06 на сп. „Култура“. Дали творчеството на Вазов е единственият и голям български проект? И как днес четем творбите му? Отговорите – в статиите на Мирела Иванова и Митко Новков, както и в разговорите с проф. Милена Цанева и режисьора Борислав Чакиров. Темата „културата след вируса“ намира продължение в анкетата с Мариус Донкин, Даниела Димова и Красимира Александрова. А също и в текстовете на Орхан Памук, Реми Браг, Петер Слотердайк, Жан-Люк Нанси, Пламен Антонов. Поетът Иван Ланджев обговаря „въпросите на сърцето“, Джонатан Гудатър се пита как в днешната ситуация „зрителите вдъхват живот на театъра“, а пианистите Азлика Генова и Любен Димитров разказват за проекта си „Рахманинов за четири ръце“. Разказът „Признание за талант“ в рубриката „под линия“ е на Михаил Вешим, а фотографиите в броя на Александър Иванов.

КАУЗАТА НА КНИГИТЕ

Чувство за споделена страст

Разговор с Манол Пейков за новия сайт за книги Booklover

Booklover е начинание, което възниква в разгара на кризата около коронавируса сякаш за да компенсира затворените книжарници и сприя в този момент литературен живот. Но вероятно зад създаването му стои не само моментната необходимост, а по-отдавнашна или поне по-дългосрочна идея. Каква е тя?

Работим по проекта повече от година. И има още много работа. Но еднотрушно решихме че макар и в не съвсем завършен вид, трябва да го пуснем на вода точно в този момент. Първо – защото когато почти всички физически книжарници са затворени, видимостта на едно ново онлайн пространство за книги е по-голяма. Второ – понеже в настаналото внезапно затихна голяма част от хората в издателството [„Жанет 45“, което Манол Пейков управлява – бел. авт.] имаха премоно свободно време, което можеше да бъде впрегнато в нещо гравидно (вместо да се налага да назначаваме куп нови хора, преди да имаме поне бегла идея как ще се развие проектът.) И трето – защото в

Национален фонд „Култура“

ситуация, при която хиляди бизнеси спряха работа буквално от единия ден за следващия, стартирането на ново начинание беше важен символичен жест.

Booklover съчетава донякъде функциите на литературен сайт и на онлайн книжарница. Бихте ли разказали по-подробно за концепцията му? С какво се отличава Booklover от останалите съществуващи

интернет книжарници и сайтове за представяне на книги?

През последните две десетилетия медиите, публикуващи оперативна литературна критика, намаляха драстично. Оказахме се в ситуация, в която в единия край на спектъра са академичните издания, които обикновено ползват тежък професионален жаргон и са практически нечетими за редовния читател, а в противоположния край са повече фенски, отколкото литературни. Идеята на Booklover е да населява почти незаетото пространство между тези два полюса, като предава представяния (най-вече във видеоматри), които говорят на достъпен, спокоен език. Техни автори са хора, на чието мнение и литературен вкус вярваме.

Booklover, разбира се, е и онлайн книжарница – към момента при нас можете да откриете над 12 000 заглавия на повечето утвърдени и утвърждаващи се български издателства, като броят им (и на заглавията, и на издателствата) ежедневно нараства.

С други думи, ние насочваме вниманието на читателите към определени заглавия, които според нас са важни и не трябва да бъдат подминавани, но далеч не ограничаваме избора им до тези заглавия – от нас те могат да си купят всичко, което по принцип се намира в една голяма и добре подредена книжарница.

Освен с кураторския си подход към книгите, които поставяме във фокус на сайта ни, ние се различаваме от обичайните интернет книжарници и по стремежа си да предлагаме различни литературни и околнителни жестове, които са предназначени за истинските книголюбци.

Книжните аксесоари в раздел „Чудесийки“ нарастват непрекъснато – от авторски подвързии за книги до ръчно изработени тефтери, повечето от тях произведени в единичен или бутиков тираж. Почти ежеседмично поставяме във фокус поне едно заглавие, което в рамките на няколко дни може да бъде купено с личен автограф от автора. Търпва замисляме нови закачки, подаръци и прикличения, които (надявам се) ще създадат у почитателите на booklover.bg чувството за споделена страст, а не за стандартна търговска размяна.

Освен с кратки отзиви и рецензии, книгите в Booklover се представят и чрез видеа, в които критици и писатели говорят за новоиздадени заглавия. Успешна ли е тази форма, привлича ли повече внимание към книгите?

Хубавото на този формат е, че подтиква авторите на видеорецензиите към максимална естествост. Умишлено публикуваме видеата с минимална намеса. Така човек не може да се скрие зад плетеница от сложни думи и неясни конструкции, налага му се да бъде диалогичен, да говори на прозрачен и достъпен език. Не по-малко важен в случая е и езикът на тялото – всички знаем, че в обичайното ежедневно общуване невербалната комуникация е нерядко по-важна от онова, което всъщност се казва. С две думи: предизвикваме „рецензентите“ да бъдат себе си. Убедени сме, че това повишава както полезността на цялото начинание, така и интереса към него. В началото се опитвахме (по чисто практични съображения) да ограничаваме продължителността на видеата до 5 минути. Първото осемминутно видео ни се стори направо шокиращо с размера си, но

Илюстрациите в броя са от изложбата на Красимир Терзиев „Нов световен рег“, състояла се в галерия „Структура“ от 16 до 27 юни 2020 г.

Красимир Терзиев създава серията рисунки „Нов световен рег“ през април 2020 г. в условията на извънредно положение и социална изолация. Тя е директен израз на усещанията на автора в атмосфера на самота, неизвестност и безпокойство. Както винаги в работите на Терзиев, сериозността е примесена с хумор и ирония. Названието препраща към конспиративните теории за световно господство, но минимализмът на обектите иронично подсказва, че вече може би няма над какво толкова да се господства. Останали са парчета от действителността, а и самата действителност отдавна не е цялостна. Разделението на одушевени и неодушевени предмети, обособяването на „самотни острови“, на когото защитено, но без връзка с останалия свят, плуват камъни, дървета и животни, рисува представата за разпадащия се свят. Човекът въобще отсъства от картинката – може би вече е изчезнал, може би наблюдава през люка на тайно убежище. Появява се единствено като графична стилизирана фигура от инструкции за употреба в дуптиха, които показва как правилата са разбъркани, външната помощ е неадекватна и усилията за „сглобяване“ на света по стария ред са напразни. В проекта „Нов световен рег“ съществува още един фокус, който през последните месеци беше осветлен в известна степен – оцеляването на творците не само във времена на кризи, но и по принцип. Проектите на Красимир Терзиев могат да се възприемат и през тази призма, което добавя различни аспекти към прочитата: къде личното и общото се срещат и възможно ли е съвременният художник да намери достойното си място в социалната машина.

беше толкова увлекателно, че решихме да го пуснем без съкращения. После се появи едно 13-минутно (второ по гледаемост към момента от над 25 видеа на сайта) и си дадохме сметка, че привлекателността на едно видео е не в дължината, а в съдържанието му.

В момента най-дългото представяне на сайта ни е 22 минути. Някои наши фенове ни казват, че си го пускат като подкаст, докато карат кола или готвят. Лично аз изгледах въпросното видео три пъти и не открих в изложението дори и двайсетсекунден откъс, който си струва да съкратя. И макар да продължавам да настоявам пред рецензентите да се опитват да заместят представянията си в десетина минути, не отказвам и не съкращавам по-дългите формати – стига да са съдържателни и увлекателни. Към момента повечето ни видеа са гледани между 200 и 700 пъти. Струва ми се, че за един проект с двумесечна история – при това проект, който по условие не е масов, предвид факта, че активно четящите в България се измерват в стотици, може би дори в десетки хиляди – смятам, че не е зле. А дали ще има по-дългосрочен успех ще покаже единствено времето.

Как подбирате книгите, които се представят и предлагат в Booklover?

Двата ни основни ориентира са (1) литературните им качества и (2) обществената им значимост. Мненията ни са строго лични и отразяват собствените ни вкусове и виждания. Има значение, разбира се, и качеството на самото издание – превод, редакция, оформление, полиграфия. (Истински тъжно е, когато важна книга е преведена зле или издадена през куп за гроши. И понякога се

Немската критика за романа „Кротките“ от Анжел Изгов

Миналата година романът на Анжел Изгов „Кротките“ беше издаден на немски (прев. Андреас Третнер, изд. *eta Verlag*), а в началото на юни получи немската Международна литературна награда, присъждана за съвременна чуждестранна проза. Обикновено с наградата биват отличени една книга и нейният превод на немски, но заради сложната ситуация, пред която е изправено книгоиздаването през последните месеци, през настоящата година я получиха и шестте заглавия от краткия списък на наградата. Междувременно в немската преса излязоха рецензии и отзиви за „Кротките“. Тук публикуваме (със съкращения) някои от тях.

Приятният гъдел на властта

В „Кротките“ Анжел Изгов се е посветил на събитията в София от 1944 г. Това е неговият принос към културата на паметта

Корупция, евтина почивка на Черно море, приютът за бедни на Европа: така гласят само някои от стереотипите за България, които идват на ум на мнозина германци – ако въобще се сещат за нещо по темата. Дванадесет години след присъединяването към Европейския съюз балканската държава все още представява тегла *incognita*. Това важи в исторически и политически план, но не по-малко и в литературен – ако за момент забравим за автори като Владимир Зарев, Алек Попов и Георги Господинов, които междувременно станаха достъпни и за немската читателска публика. Малко светлина в една от най-мрачните глави от по-новата българска история внася сега романът „Кротките“ на Анжел Изгов, който неотдавна излезе в превод на немски.

КАУЗАТА НА КНИГИТЕ

налага да я подминем, за да не се налага да я подлагаме на жестока критика – защото концепцията на *Booklover* е да препоръчва заслужаващото внимание, а не да развенчава посредственото.)

Това, разбира се, изобщо не означава, че ако дадено заглавие не е попаднало сред препоръките ни, то не е достатъчно добро или значимо. Правим по три препоръки седмично и (отделно от това) три месечни – или общо 15 на месец. При запазената на този рътъм това би означавало около 180 препоръки годишно – което е доста по-малко от броя на новоиздадените книги през същия период, които заслужават внимание. (По статистика в България към момента излизат около 9 000 заглавия годишно; бих допуснал, че дори и след като преминат през не чак толкова едрото сито на нашите „буклавърски“ критерии, онези, които би си струвало да попаднат във фокуса ни, все пак ще са над 500.)

Затова когато ни се наложи да избираме между няколко „еднакво заслужаващи внимание“ заглавия (при цялата условност на подобна преценка), често избираме онова, за което стои издателство с по-малко ресурс и по-ограничени маркетингови възможности. Логиката зад подобен избор е, че сериозните заглавия, предлагани от големи издателства, много по-лесно намират пътя си до читателя от не по-малко сериозни заглавия, предлагани от малки или начинаещи издателства. Тъй че при равни други условия от две еднакво интересни книги избираме да обговорим онази, която е в по-неизгодна ситуация и чиито шансове да стигне до читателите си по алтернативен път са по-незавидни. ☺

Как се събраха издателствата, които участват в *Booklover*, и продължават ли да се присъединяват нови?

По принцип няма ограничения за издателства, с които да си партнираме. Истината е, че в периода от почти година, докато развивахме платформата, беше доста трудно да привлечем някои от

Годината е 1944-та, по-точно времето след девети септември. (...) Настъпва частът и за главния герой на романа, Емил Стрезов, чиято история е разказана от гледната точка на себеподобни, на една младежка банда. Средно талантиливият пролетарски млад поет от провинцията, когото обстоятелствата са довели в София, а там в крайно бедния квартал Ючбунар, така да се каже за една нощ мутира от никой в някой.

Като член на Народната милиция с висящ на колана пистолет Стрезов се превръща в „нов и важен“ човек, наслаждаващ се на „приятното гъделичкане на властта“ по кожата си. Чака го обаче по-голямо предназначение. И сподвижникът – напълно неподготвен в правните въпроси – става функционер с пост на обвинител в така наречения Народен съд в София. (...) Елиас, приятел на Стрезов от еврейски произход, успешно противопоставя се на опитите да бъде привлечен на страната на Народния съд, е един от малцината, които успяват да разтърсят мирогледа му, където доброто и злото изглеждат толкова еднозначно позиционирани. Той пластично разяснява на приятеля си, че вината, наказанието и справедливостта са разтегливи катезории, нищо друго освен прояви на духа на съответната епоха, „който прави някои чудовищни неща по-вероятни от други и успява да превърне всекиго в престъпник, ако намери инструмент за това“.

Постепенно и на Стрезов започва да се провижда варварският мащаб на произвола на онези, които са се издигнали до господари на живота и смъртта. Но въпреки всички гложещи го съмнения, той е решен да продължи да сътрудничи. (...)

Накрая остава въпросът каква е ролята на Емил Стрезов в играта на шах на властта. Следва болезненото прозрение: „Той нямаше роля“. С други думи: не е в състояние да упражни никакво влияние. Към което

се прибавя и следващият въпрос, дали обстоятелството, че е изграчка в ръцете на властниците, го освобождава от всякаква отговорност.

Читателите не научават каква е съдбата, която историята е отредила на Стрезов. И така романът завършва със заявката на разказвача, че иска да напише роман за живота на героя. „Хората зад ъгъла, гратисчиите на историята, снискените и незабележимите, надарени с безброй очи: кротките, които ще наследят земята“ е написано там. С тази препратка към Исусовата проповед от планината пасаждът маркира едно централно послание на романа. Защото критиката на Анжел Изгов е отправена към верноподаническия дух на „кротките“ – и към тяхната вяра, че бъдещето е на онези, които следват властимащите и безпрекословно им се подчиняват. Но за да настъпи по-добро бъдеще, е нужно да обръщаме внимание и на миналото. Днешна България във всеки случай не гледа назад.

И ето как 30 години след промените епохата на комунизма продължава да бъде сяло петно, за което се мъчи със срам, без да ѝ се отреди място в културата на колективната памет. Последниците са фатални. Не само трябва да се разкаже по-нататък историята на Стрезов, а най-после да бъде създаден и легитимен наратив за българския комунизъм. Точно затова има нужда от автори като Анжел Изгов. И от преводачи като Андреас Третнер, които карат гласа му да се чува и в Германия.

БАРБАРА ЙОРТЕЛ

„Тягесцайтунг“, 7 януари 2020

Наказание за слабия стил

Пикаресковият роман на Анжел Изгов за един поет като обвинител в българския Народен съд

Неведнъж е било описвано как един човек попада в мелницата на правосъдието, как бива осъден, понякога от страна на анонимна и сюрреалистична инстанция. Но как някой сам се превръща в обвинител, как един чувствителен, млад и многообещаващ поет настоява за смъртни наказания, и то за много наведнъж, нещо такова още не е било разказвано в литературата – или поне по такъв жив, пикаресков начин както в „Кротките“ на родения през 1981 г. българин Анжел Изгов.

В излезлия през 2015 г. в оригинал роман младежки хор от софийския работнически и бедняшки квартал Ючбунар разказва за един от техните, за призивания да бъде поет Емил Стрезов. Това не е тържественният хор от античен тип, а по-скоро безименна и безлична банда от малки, подвижни улични помияри, които надничат иззад всеки ъгъл, клечат незабележимо с мръсни крака по входовете на къщите или пък следват на всяка крачка въпросния, целунат от музата Емил Стрезов. Шпиони и джебчици, майтапчици и хитреци, съчиняващи си разговор там, където не са успели нищо да подслушат.

През 30-те и 40-те години е имало много литератори, които са се blazeли от властта и не са можели да устоят особено на изкушенията на тъмната ѝ страна. Но Емил Стрезов не е типичният случай, не е Селин или Ернст Юнгер, на възраст от малко над 20 години е написал само няколко стихотворения. Той е комунист, наистина не особено деен, но когато Червената армия освобождава София, навсякъде започват да се търсят доверени хора, също и за съда. И понеже Емил познава партизанката Лиляна и е даже тайно влюбен в нея, и защото от времето, прекарано в нелегалност Лиляна от своя страна познава хора, които сега вземат решенията, Емил се превръща в обвинител в едно от тогавашните „народни съдилища“. И той взема задачата си на сериозно, може би твърде на сериозно: нарочва един съдебен с репутация при монархията, макар и второразреден поет, мъж с гълъбовосив костюм и бастун от ясен, който по неведомо – или именно по външни, естетически – причини си навлича целия гняв на Емил. Наистина, сам по себе си Народният съд понякога напомня на отмъстителна акция в литературата или по-скоро в литературния живот. Така например началникът на Емил

веднъж казва: „Какъв синтаксис, какъв изказ! Ето така се тикат към фашизма неукрепналите и колебливите (...) Да си изповръщаш червата. Всичките жертви, всички престъпления: ами това можеше ли да стане без цялата тая пропаганда? И некадърни бе, да ги вземе дяволът! Поне да можеха да пишат!“

Умее да пише този Анжел Изгов, и още как! – му идва на човек да каже. Можем обаче да се възхищаваме на бързината на тази проза, на нейния хумор и усета за мярка, единствено защото Андреас Третнер е превел на немски „Кротките“ с голяма изобретателност и любов към семантичните и ритмичните детайли. Нито една дума не е излишна на тези не повече от двеста страници. „Кротките“ плътни и компактни насочва погледа към един аспект от голямото разместване във властта от годините 1944-1945, на който не е било обръщано достатъчно внимание, а с образа на преследвания от ючбунарските детективи, объркан и влюбен Емил поставя въпроса какво би направил човек с възможностите, които предлага залезът на всяка една историческа епоха.

ТОБИАС ЛЕМКУЛ

„Югдогиче Цайтунг“, 15 януари 2020

В идеологическия парник

Точно на 9 септември 1944 г., когато Червената армия окупира съюзената с Хитлер България, Емил Стрезов се успива. Родителите му са го пратили в София, защото сестра му е починала от туберкулоза, а и те вече кашаят. Подслонява се у приятел на баща си и пропуска да види, както още на следващия ден гордо е заявено, как народът „взема властта“.

Обаче младият, безцелно живеещ ден за ден провинциален поет все пак става убеден борец за изглеждащата справедливо кауза: Стрезов попада в състава на набързо сформирания от комунистите Народен съд. (...) В романа на Анжел Изгов „Кротките“ един хор наблюдава смайващата кариера на бедняка. Връстниците на Стрезов в бедняшкия софийски квартал Ючбунар – „с нахлупени каскети, с ръце в джобовете и с подигравателни ючбунарски усмивки“ – забелязват почти всичко, не забравят нищо и открай време се държат на разстояние от съответните властимащци. Те силно се съмняват дали Стрезов един ден ще напише истината в мемоарите си и се опитват сами да го направят. Знаят как трябва да изглежда честният разказ: противоречив, накъсан и пълен с изненадващи обрати. Младият писател и преводач Анжел Изгов, роден в София през 1981 г., си е устроил голямо забавление с този изцяло отклоняващ се от партийната линия, но за сметка на това самоуверен колективен повествовател. „Кротките“ не е традиционен исторически роман. (...) В България „Кротките“ предизвика немалка сензация, защото с Народния съд е названо едно табу. Но Изгов изобразява показните (по московски образец) процеси без възмущение или огорчение. Младият главен герой е направяван от човеци – твърде човеци – мотиви, които със задоволство биват разкривани от напълно запознатия с подобни вътрешни състояния колективен разказвач – хорът е здраво вкоренен в мъдростта на ежедневие. Кротостта следователно се дължи на съзнанието, че никой не е свободен от вина. (...)

Умело Анжел Изгов разказва за голямата и малката, за политическата и ежедневната корупция. За съжаление, в последната третина романът губи хумора и темпото си: недостатъчно циничният поход на Стрезов срещу поета кара хора да отстъпят на заден план, така че разказът достига финала по-трамво, отколкото започва. Но това, което от естетическа гледна точка изглежда като минус, далеч не означава победа на морала. Корупцията си остава и следва да допуснем, че Изгов няма предвид единствено отминалите времена.

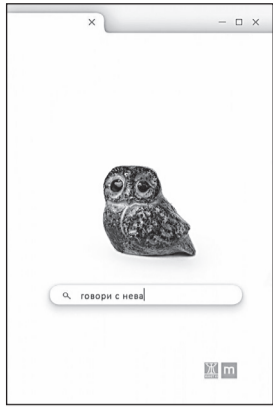
ЙОРГ ПЛАТ

„Франкфуртер Алгемайне Цайтунг“, 4 февруари 2020

Превод от немски: ИВАН ПОПОВ

Литературен вестник 1-7.07.2020

Въпросите за да АНИ БУРОВА

Нева Мичева, „Говори с Нева“, изд. „Жанет 45“, Пловдив, 2020

Книгата събира статиите на Нева Мичева от едноименната ѝ рубрика в онлайн изданието „Тост“. Жанрът на рубриката е отговори на читателски писма, а въпросите в тях са на всякакви теми – ежедневни, екзистенциални, социални, езикови... А отговорите са винаги сериозни – в смисъла на задълбочени и отговорни към значимостта на всеки поставен проблем, иначе са ублачителни, често и забавни. В тях опитът на авторката и случки от живота на многобройни познати и приятели от различни точки на света се преплитат с ерудиция от различни области, но най-вече от литературата. Това са отговорите, по-точно разсъжденията по поставените теми на един интелегентен, добронамерен и лишен от предрасъдъци събеседник. А събирането на тези текстове в книга подчертава едно важно тяхно качество – те са чудесна есеистика, а нерядко и проза.

Жан д'Ормесон, „Този мой живот си беше хубав“, превод от Френски Владимир Сунгарски, изд. „Парадокс“, С., 2020

За тази късна книга на известния френски писател Жан д'Ормесон определението „равносметка“ не би било нито преувеличение, нито клише. На ръба на мемоара и художествената проза, тя разказва един живот, протекъл в рамките на почти столетие. В повествованието се мяркат мнозина известни личности от литературата и обществения живот на ХХ в., а носталгията и патетиката, чиято поява би била естествена в такава книга, са туширани от авторичната рамка на разказа, представен като диалог между двама герои – обвиняем и обвинител, Аза и Свръхаза на автора.

сп. Hoto Bohemicus, кн. 1 / 2, 2019 – „Чешкият комикс“

Този тематичен брой на специализираното бохемистично списание Hoto Bohemicus се появява на фона на засилваща се в последните години интерес към жанра на комикса. В контекста на чешката култура той всъщност винаги е имал важно значение. Статиите в броя разказват историята на чешкия комикс, коментират съвременните му прояви, срещат българския читател както с познати, така и с неизвестни и нови за него комиксови поредици и герои.

4

Литературен вестник 1-7.07.2020

читАлНЯта на пет години – главното е четенето

Разговор с Александър Шпатов

Точно преди пет години, през лятото на 2015 г., в Градската градина в София се появи читАлНЯта. По идея на Сдружението за градски читални и с подкрепата на Столична община запустеният преди това стъклен павилион в градината се превърна в красиво и уютно място за четене и обмен на книги. По този повод разговаряме с един от създателите на читАлНЯта, писателя Александър Шпатов – както за годишнината, така и за други инициативи на Сдружението за градски читални.

След извънредното положение и възобновяването на дейността на читАлНЯта прави ли ви впечатление някаква промяна в посещаемостта на читателите?

- Със сигурност има по-ниска посещаемост от преди, най-малкото защото има читатели, които са избрали да продължат карантината си във от София, със сигурност има и хора, които все още се притесняват да излизат – имаме и някои много възрастни читатели, така че – нормално е. Както е и нормално всичко да се възстанови в предишното си, ако не и в по-добро ниво. Отделно си мисля, че много хора са си казали – ето, сега имам много време да чета, запасили са се с прекалено много книги на купчина до леглото си и все още не са успели да ги прочетат. (Тук говоря и от личен опит.)

Сега покрай карантинните мерки и наложните изисквания за дезинфекция какви извънредни методи за почистване на книгите предприемате?

- Това е общо правило и се прилага от всички библиотеки – три дни оставяме върнатите книги без достъп до читатели. Имаме и такава организация, че не допускаме хората до самите рафтове в павилиона, само до вратата. В известен смисъл може би така е и по-добре, защото по този начин можем да им предложим и други заглавия, за които те самите не биха се сетили.

Програма „Култура“ на Столична община

За да стане някой читател на читАлНЯта, трябва да дари книга, а пространството при вас е ограничено. Как разпределяте и съхранявате книгите, за които не достига място?

- ЧитАлНЯта има място за около 5000 книги по рафтовете. Винаги има и едно количество от около 1000–2000 книги в циркулация, но това е максимумът. Ние запълнихме пространството на третия или четвъртия месец от отварянето. Отпогава започнахме да правим дарения към други библиотеки и само ако при нас дойде някоя наистина хубава нова книга, ѝ намираме място. Даряването на книги беше замислено като съвсем странична дейност, породена от липсата на пространство при нас, но с времето се превърна в доста основна. И за пет години – ние си водим статистика – сме дарили общо над 26 000 тома на над 100 библиотеки в страната, както на големи регионални и общински библиотеки, така и на редица читалища и училища. Имаме вече и трайни партньорства – библиотеки, на които даряваме всяка година по няколко пъти. Така че вършим и тази дейност.

Библиотеките в страната рядко имат възможност за закупуване на нови книги...

- На фона на нуждата от нови книги 26 000 е много малко количество, разбира се. Но все пак е някаква помощ. Отделно аз следя доста внимателно какво се случва с държавната помощ за библиотеките от Министерството на културата. И за съжаление, нещата са доста тъжни. От 2015 г. има стандарт за библиотечното обслужване – това е нормативен документ, който има задължителен характер и в него е казано колко нови книги трябва да постъпват във фонда на една библиотека на годишна база – 0,15 нови книги на брой жители, които библиотеката обслужва. Забележете, критерият е брой жители, а не брой читатели. Да вземем пример с един десетхиляден град с една читалищна библиотека. Библиотеката трябва да има средства за 1500 нови книги на година. Това не се случва, не се е случило най-вероятно и общо за 5, а на някои места и за

25 години назад. Министерството е измисляло една система с ежегодни конкурсни сесии, на които на читалищата се отпуска абсолютно недостатъчна сума, мисля, че или 1000, или 1500 лв., което е точно десет пъти по-малко книги от онези, които трябва по закон да бъдат набавени. Имало е години, в които бюджетът на Министерството на културата по това перо е бил 0 лева. Миналата година той беше два милиона лева, тази година също е толкова. Миналата година обаче от тези два милиона, поради изключително бюрократичния подход за проектите, които трябва да се пишат, голяма част от тези пари дори не беше разпределена и в крайна сметка се върна в бюджета – някъде около 400 000 лв., които така и не стигнаха до библиотеките. Като говорим за това каква нужда има от книги, да се вършат пари в бюджета – просто няма никаква логика! Нашите кампании са съвсем гребни на този фон, но като видим, че парите от Министерството на културата, които са приготвени за това, даже не се разходват... това си е чисто безумие.

Отделен въпрос е какви книги се купуват с тези средства. Много малка е квотата за български заглавия. Въобще няма квота за детски книги, което също е проблем, защото в крайна сметка новите детски книги са най-важните, ако искаме да изкушаваме децата и подрастващите с каузата на четенето. Аз лично, въпреки че покрай читАлНЯта се запознах със страшно много библиотекари, които безспорно вършат работата си с огромно желание, смятам, че като цяло системата на библиотеките може да се сравни по състоянието си единствено с БДЖ, т.е. една абсолютно изоставена и нереструктурирана система, която в крайна сметка не изпълнява своите обществени функции.

Петгодишнината на читАлНЯта съвпадна с особено време. И въпреки това

Снимка: личен архив

НА БАЛКОНА

Всеки има свой личен киноразказ

Разговор на Галина Георгиева със създателите на Музея на киното в Културен център G8

Културният център G8 вече има постоянна експозиция от предмети и архиви, свързани с историята на киното у нас. Проектът се реализира с подкрепата на Столична община по инициативата „Солидарност в културата“. Експозицията може да се разгледа в рамките на киното, а създателите ѝ Зорница Кръстева, Ирина Китова и Петър Игнатов могат дълго, с вкус и разбиране да разказват за всеки малък и голям експонат от ювелирната им колекция. Разговаряме за музея с двама от тях.

Галина Георгиева: Какво стои зад идеята и как се появи тя?

Зорница Кръстева: Идеята за нашия музей на киното не е нова, макар да се роди доста спонтанно. Собствениците на кино G8, които имат и други кина зад гърба си като „Евро Синема“ и които хранят голяма любов към киното, имаха семейна колекция от филмова техника, плакати и вобщие предмети, сред които най-забележителна е една 35-милиметрова машина, произведена в България от завода за киномашина „Балкан“ и откупена от тях от читалището в с. Долна Кремена. Имат и един ювелирен проекционен апарат на френския филмов гигант „Пате“. Когато видях тези предмети, реших, че ще е хубаво около тях да се разкаже някаква лична история, въпреки че аз самата

нямат нищо общо с киното като образование, археолог съм, но пък много обичам онзи дух на старите кина, които, както е всеизвестно, са унищожени, и който дух бих искала макар и частично да оживее някъде. Така обединихме предметите по групи, по формати – еволюцията от лента към дигитално заснемане и показ, видовете видеоформати дори видовете проекционни апарати и пр.

Г. Г.: Какъв исторически период обхваща сбирката?

З. К.: Най-ранният ни предмет е от 20-те години на ХХ век, като сбирката обхваща почти целия ХХ век. Имаме проекционна техника, снимачна техника, лични фотоархиви, рекламни материали, филмови списания, документи, а сред тях неочаквано и за нас се появиха много интересни неща, като разрешителни за отваряне на кина, разписки за дарения, билети и др. Имаме една уникална акция от 1913 г. от плевенския „Модерен театър“ (може би това ни е най-старата придобивка). Това е акция на стойност 100 златни лева, акция за участие в капитала на дружеството, управлявало киното. **Ирина Китова:** Тук добавям, че кината преди 1944 г. са частни инициативи, регистрирани като безименни акционерни дружества. Цялата мрежа на „Модерен театър“ е била такава. Искам да обърна внимание на тази мрежа, която само за

4 години, от 1908 до 1912 г., създава 8-9 кина. Сред тях, наред с образцовото и свръхмодерно за времето си кино „Модерен театър“ в София, чиято сграда днес се разпада на бул. „Княгиня Мария-Луиза“, са кинозалони в Плевен, Бургас и дори в Скопие. Имаме документи за кино „Иван Вазов“ – било е на Петте къшета, сега там е изградена зала. Единият документ е *Позволително* от Здравното министерство във връзка с откриването на киното през 1947 г., а следващите ни два документа са от момента, когато то се национализира. И тук за мен най-тъжният документ е написан от служител на комисията за национализация. Той гласи: *получих от Георги Анчев от кино Иван Вазов шест ключа*. Само година след откриването му собственикът е трябвало да предаде на държавата не един, а шест ключа от киното си. Държавата изземва всичко – машини, техника, сгради, самите филми. За мен интересно е, че покрай киното и заобикалящите го документи, като ценни книжа, входни билети и др., може да се проследи дори финансовата и данъчната политика на държавата. Самите тези неща съдържат информация за акцизите, за това кой издава разрешителни, кой отнема. Може много широка картина на страната, а и на обществото да се направи от тези документи, към тях добавям снимковия материал и плакатите, които притежаваме.

Сдружение за градски читални намери добра идея, адекватна на ситуацията – „Декамерон 2020“. Разкази повече за нея. - *decameron2020.eu* е сайт, където са събрани 100 разказа от 30 български автори в жанра, като повечето от тях по един или друг начин са получили популярност със сборниците си разкази. Идеята беше – от името си личи – да се направи някаква аналогия с начините за справяне с „напастта от Изток“, както пише във въведението на „Декамерон“ от Бокачо. Разбира се, като стил и тематика разказите нямат нищо общо (смея да твърдя, съвременните български разкази са далеч по-интересни и смислени от новелите на Бокачо). Така или иначе, събрахме 30 разказвачи, които са получили доста отличия за разказите си или са провокирали обществен отзвук с тях: „Сляпата Вайша“ на Георги Господинов, „Кръв от къртица“ на Здравка Евтимова, „На изток от Запада“ на Мирослав Пенков, „Има ли кой да ви обича“ на Калин Терзийски, „Тоя от „Продължител“ на Радолав Парушев, „Внукът на човекоядката“ на Йорданка Белева...

По какви критерии подбрахте авторите?

- Държ да уточня, че това далеч не е антология на новия български разказ – подобен труд изисква изчерпателност и далеч по-строг критически подход, каквито – в рамките на екстремната ситуация и кратките срокове, с които разполагаме – просто не бяха възможни. В крайна сметка направихме и пуснахме сайта за по-малко от месец. Авторите, които поканихме, са автори на един от най-популярните разкази в публичното пространство. Например – „За петата ракия или колко е хубав животът“ на Георги Бърдаров – един разказ, който се смята за най-четения в интернет, макар и да не знам доколко това може да бъде фактически доказано. Или „Кривата на цастието“ на Иво Иванов, с неговите съвсем различни истории едновременно на ръба на репортажа и на ръба на разказа. Това, което направихме накрая, е един файл за сваляне, в който събрахме по един разказ от всеки от авторите. По възможност най-представителния от книгите му. Отделно на сайта всеки автор си има собствена страничка, в която са качени и другите текстове, които ни бяха предоставени.

До колко разказа приехте?

- До пет. Идеята ни беше по разказ от сборник, най-грубо казано. Като резултат от всичко това, оказа се, страшно

много хора са стигнали до тези разкази. Статистиката на сайта показва 15 000 сваляния на файла за четене и 22 000 уникални посещения, което е огромно число в крайна сметка, особено за жанра на разказа, към който хората обикновено имат недоверие. И като събереш на едно място разкази, които безспорно са хубави, може би все някой от тези 22 000 души си е намерил нов любим автор. Това ни беше целта. Разбира се, всеки си има различен вкус, надали някому са харесали всички разкази. И на мен лично не са ми харесали всички, но поне моите любими истории до голяма степен са вътре.

Една от инициативите, с които ти се занимаваш, са разходките из литературни места в София. Възобновяват ли се те вече, има ли желаещи? Ще има ли промяна в начина, по който се осъществяват?

- Всичко, за което говорехме дотук, са инициативи на нашето Сдружение, така че, като се каже 5 години читаАлЯта, става дума за пет години дейност на нашата библиотека, но и на всички други проекти, които сме правили и са свързани по някакъв начин с популяризирането на четенето и провокирането на интерес към литературата. Така че всички тези неща са проекти на читАлЯта, не са мои лични. За литературната карта на София в началото, когато готвехме проект, лично аз бях против, защото знаех, че тя ще ни струва страшно много усилия. Тя и в момента е в процес на развитие и далеч не е напълно готова. Просто защото в София има страшно много литературни забележителности, има и около 300 улици, кръстени на писатели, литератори, книги, литературни герои и т.н. (при добро желание включително и небезизвестната ул. „Развизор“ може да мине за улица, кръстена на литературно издание). Още от името на сайта на проекта – *literatours.bg*, се вижда, че идеята ни беше да правим и литературни маршрути и така преди 2 години започнахме с разходки из литературните забележителности на София. На 20 юни пък направихме първата разходка за новия сезон. Трябваше да започнем през пролетта, но карантината ни забави. Продължаваме всяка събота до края на юли, започвайки!

Как протича една литературна разходка?

- Много е трудно да бъде обиколена цяла София. Много би ми се искало да можехме да стигнем и до Слабейковите гробове, и до музея на Димитър Димов, и до Парцел 28 на

Централни гробища, където са погребани почти всичките ни класици, но за два часа това практически не може да се случи. Разходките са, общо взето, по един и същ маршрут, който според мен е възможно най-оптимизираният, така че да минем през колкото се може повече места, свързани с литературата, като аз използвам някои от тях и като отправна точка, за да спомена и доста други важни места в София. Тръгваме от читАлЯта (като само в Градската градина се спираме на шест различни места) и стигаме до гроба на Вазов при „Св. Александър Невски“. Това разстояние е около километър, но го минаваме за два часа и половина.

Тази година, за 24 май, с платформата URBO направихме една видеообиколка на гробовете на някои от най-големите ни писатели на Централни гробища. След това, понеже имаше много голям интерес, направихме и реална разходка, която се получи доста интересна (ако щете, само заради историите, които всъщност крие семейният гроб на Боян Пенев и Дора Габеев...).

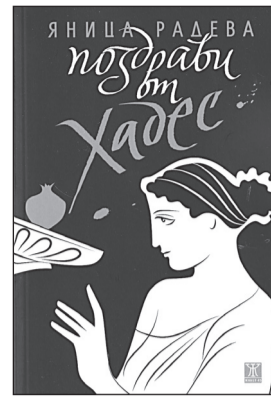
Какво е състоянието на гробовете на писателите?

- Когато правихме литературната карта преди две години, отидохме да снимаме и тях, но така и не публикувахме снимките, защото състоянието на повечето гробове беше много лошо. Но за две години общината е оправила доста от тях, например гроба на Яворов. В момента мога да кажа, че е в идеално състояние. Гробът на Елин Пелин беше изключително запустял, просто беше тъжно да го видиш. Сега е изцяло обновен. До него е гробът на Елисавета Багряна. Беше отчупено парче от мрамора и беше замазано отгоре с цимент. В момента и тази плоча е нова. Като цяло, за разлика от преди, Парцел 28, където са погребани класиците ни, в момента има нормален вид (не идеален, естествено, но поне нормален), което може да ни даде някакво успокоение.

Нещо за финал?

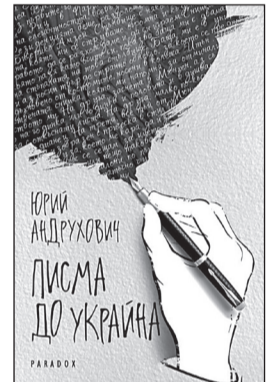
- Най-важното нещо от дейността на читАлЯта си остава самата библиотека. Всички други инициативи са допълнителни, но главно то си остава четенето. Да можем да даваме на всеки достъп до качествени съвременни книги и да провокираме ежедневно интереса към тях. За това са библиотеките в крайна сметка и е важно те да се ползват по предназначение.

Въпросите зададе ЯНИЦА РАДЕВА

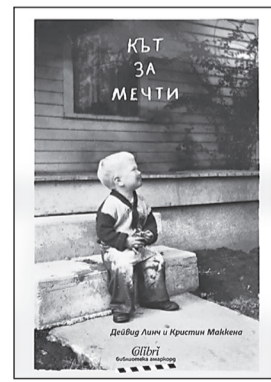
Яница Радева, „Поздрав от Хагес“, изд. „Жанет 45“, Пловдив, 2020

Античните митове са неизчерпаем обект на художествена интерпретация от страна на литературата, и тази тенденция стана все по-очевидна в съвременната проза. В новия си роман Яница Радева се връща към мита за Егип. Той беше в основата на сюжета и на предишната ѝ книга, „Пътят към Тива“, затова можем да го възприемем и като своеобразно нейно продължение, макар двете произведения да са напълно автономни. Яница Радева не пренася митологичния сюжет в съвременността, напротив, стреми се да създаде автентично изображение на реалните на древния свят. И все пак интерпретацията ѝ на този толкова съвременен мит е родена от гледната точка на съвременния човек. Което и обяснява интереса към подобни сюжети в литературата – човешкият опит във всяка следваща епоха в сърцевината си повтаря онзи, събран в древните митове.

Юрий Андрухович, „Писма до Украйна“, превод от украински Албена Стаменова, изд. „Парадокс“, С., 2020

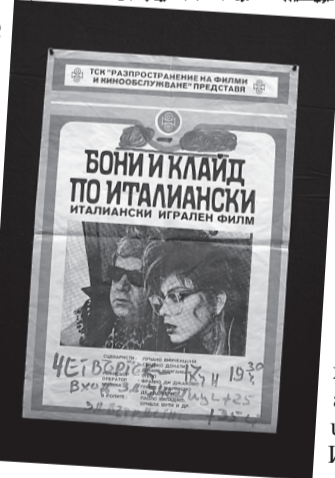
През изминалите десетина години до българската публика стигнаха три от романите на един от знаковите съвременни източноевропейски писатели, украинеца Юрий Андрухович, а сега се появява и том с поезията му. Със своите над сто и двадесет страници той е внушителен за жанра на поезията и дава доста цялостна представа за лириката на Андрухович. Както и в прозата му, за нея е определящо преди всичко впечатляващото художествено въображение. Тук се смесват почти репортажни отрязъци със сюрреална образност, за да създадат сложния и нееднороден образ на света – такъв, какъвто той всъщност наистина е през близо четирите десетилетия, през които Андрухович създава своята поезия.

Дейвид Линч, Кристин Маккена, „Към за мечти“, превод от английски Надя Биева, ИК „Колибри“, С., 2020

В тази книга историята на един от най-големите съвременни кинорежисьори е разказана чрез два преплитащи се гласа – единият е мемоарен, на самия Линч, и представя неговата гледна точка за създаването на филмите му и изобщо за пътя му в киното; другият е свидетелски, изтъкан от множество интервюта на колеги и хора, близки до Линч, събрани от съавторката на книгата, Кристин Маккена. „Към за мечти“ е едновременно биография на Линч, разказ за създаването и приема на филмите му, както и източник за възгледите и схващанията му за изкуството.

Н А БА Л К О Н А

Г. Г.: Разкажете по-подробно за уникалната ви колекция от билети.
З. К.: Тези билети са дело на нашия художник, аниматор и режисьор Иван Богданов, създават на

шрифтът им е съобразен със стилистиката на конкретния филм. Често върху обратната страна на билетчетата намираме малки каренца под формата на пераменти, в които той споделя и личното си мнение за филма. И те така фино са изписани, че дори с лупа човек се затруднява да ги прочете. Има страхотна работа с перспективата, с цветовете. Чрез билетчетата може да се проследи даже моментът с преименуването на кината, ето следния пример – на едно билетче пише кино „Васил Априлов“ тире „Митко Палаузов“. Покрай тези билетчета разбрах, че в двора на Духовната семинария е имало лятно кино преди 1947 г., повечето стари софиянци го знаят. И там Богданов, като идва вече в София, е гледал един унгарски филм, а отстрани на билета е написал в едно каренце: *безсолен унгарски любовен филм*. Има и други лични коментари от рода на: кой му е купил билета (*Койчето плати или на този филм съм му бил на снимките*). Тоест около филма в тези билетчета има и любопитни лични разкази. Друг момент, за който си дадохме сметка през архива на музея, е комуникацията, която е съществувала по онова време между списания и кинозрителите посредством т.нар. „поща със зрителите“. Комуникация, която е между кинокритиката и личните вкусове на редактори и зрители. Като се навлезе в дълбочина, се вижда, че е имало една оживена общност от хора – критици, редактори, зрители, кинаджии, които гледат на киното като на жизнено събитие. Виждаш и други неща: как киното още тогава се е мислело като помощно средство на чуждоезиковото

обучение, например учене на немски чрез немски филми; виждаш сблъсък между романа и филма и пр.

Г.Г.: Как допълвате колекцията?

З. К.: Чрез дарения основно. Всеки може да дари, като тези дарения могат да са за постоянно, но могат и да са за определен период от време, за конкретна експозиция. Надяваме се този наш музей да се разраства, да намери подкрепа от различни институции, от киноведи и историци, и най-вече да достигне до повече хора. Защото тези стари предмети отключват забравен разказ у всеки един, всеки има свой личен киноразказ. За нас подхранването на този романтичен разказ за киното е много важно. Много често тези архиви и предмети се пазят тъкмо поради личното отношение на хората, поради техния ентузиазъм и любов.

И. К.: Най-голямата колекция от киноплакати е притежание на музея в Шумен благодарение на прожекциониста, който е бил изключително съвестен човек и който в рамките на 40-50 години е събирал плакати от всяка една прожекция, случила се в киното. Нещо подобно видяхме и в с. Литаково. Намерихме огромна колекция от стари плакати в хранилището на киното, пак съхранявана от прожекциониста, който толкова обича киното, че върху прожекционната киномашина нямаше прах! Той през цялото време ни питаше: *имате ли лентата да заредим, да видим дали работи, аз съм сигурен, че работи*. Нямаше прах върху машината, а киното не е работило от 30 години!

логото на Киноцентър Бояна например. И тук отново намесвам името на собственичката на кино G8 Ина Дървова, която беше открила тази колекция при един антиквар, водихме преговори и я откупихме. Това, че колекцията е дело на Иван Богданов, е откритие, което направихме, след като я придобихме, посредством малки документи, листчета и бележки, които бяха част от нея. **И. К.:** Романтичната част на историята с билетчетата е, че те са от периода, в който Иван Богданов е завършвал училище, Априловската гимназия в Габрово. Големият приятел на кино G8 Найо Тицин, който направи кратък филм за нашия скромнен музей, се е свързал с училището и е разбрал, че това е било училищна задача. Първите билетчета са като справка: този филм, това кино, тези актьори, но после младият Богданов се вдъхновява и билетите стават невероятни, дори

Хубавата книга никога не те разочарова

Разговор с Даниела ди Сора от италианското издателство „Воланд“

Даниела ди Сора е италиански славист, русист и българист. Родена е в Рим, където по-късно завършва руски език и литература. След като се дипломира, работи шест години в Москва и четири години в България. След завръщането си в Италия преподава седемнадесет години в Пизанския университет, а след това и в Римския университет „Тор Вергата“. Превежда художествена литература от руски и български. През 1994 г. основава свое издателство – „Воланд“, с намерението, както казва тя, „да предлага превъзходни преводи на превъзходни книги“. През годините във „Воланд“ излизат и редица български книги.

Снимка: Алберто Лекалдано

за изследователско място в Пизанския университет и го спечелих. Работех с проф. Дел Агата, естествено все така в сферата на славянските езици: лекции по литература и семинари по превод. И когато реших да основа издателството, бях все още на работа в Пизанския университет. Решение, което може би е узряло именно по време на семинарите по превод...

Списъкът с писателите, издадени от Вашето издателство, е впечатляващ и много разнообразен – там са автори на класическата руска литература редом с вече споменатата от Вас Амели Нотомб, Булаков, Солженицин и Исак Бабел редом с Кортасар, съвременни, но и класически славянски и източноевропейски автори... Как подбирате книгите, които публикувате?

- Обичам много класиците и поначало съм ненастишна и любопитна читателка. Израснала съм с класиците, реших да уча руски на 17 години, когато прочетох за първи път, тогава естествено, на италиански, „Престъпление и наказание“. Смятам, че няма нищо по-добро от една хубава книга, за да преодолееш каквото и да било: умората, разочарованието, натоварването, тревогата. Хубавата книга никога не те разочарова. И хубава книга за мен значи увлекателна история, добре написана. Езикът никога не бива да е банален, употребата на езика е ключова. И естествено, тъй като нашите книги много често са преводни, преводният трябва да е много добър. Старая се да се придържам към тези прости правила. Освен това мисля, че от един автор не бива да издаваме само една книга, а да го следим, да продължаваме да го публикуваме, ако ни е спечелил, дори ако първата (или втората, или третата) книга не е минала толкова блестящо. Трябва да вярваме в автора, не толкова в отделната книга. Амели Нотомб започна да продава в Италия на петата си книга... Първата книга на Мирча Карпареску издадох през 2001 г. в 1000 екземпляра, които се изчерпаха едва след 17 години. Трябва наистина да вярваш в един автор и в неговите способности, за да продължиш да го издаваш при това положение. И аз продължих.

Какво място заема българската литература в каталога на „Воланд“?

- Както вече казах, една от първите три книги, издадени от „Воланд“, беше на Емилиян Станев – „Крадецът на праскови“, от него после публикувахме и прекрасни разкази в сборника „Лазар и Исус и други истории“. Последваха Радичков с „Хора и свраки“, „Ние, врачката“, „Смокове в ливадите“, „Мюре“. Иван Кулеков с „Без време, без ред, без адрес“, Алек Попов с „Мисия Лондон“, Георги Господинов с „Естествен роман“, „... и други истории“, „Физика на тъгата“, „И всичко стана луна“, „Всичките наши тела“. Съвсем наскоро излезе романът на Ина Вълчанова „Остров Крах“. В момента аз превеждам разказите на Калин Терзийски „Има ли кой да ви обича“, книгата ще излезе през октомври. За едно независимо издателство, което публикува не повече от 20 заглавия годишно, мисля, че това е добър резултат.

Споменахте издаданите от Вас книги на Георги Господинов; напоследък те се радват на голям интерес в Италия, излязоха поредица рецензии и интервюта с него в италианските медии. Очаквахте ли подобен ефект у вас от книгите на един български автор? На какво се дължи според Вас и случвало ли Ви се е и с друг български писател?

- „Воланд“ издаде първата книга на

Господинов през 2007 г. – „Естествен роман“. Впоследствие продължихме да публикуваме всичките му прозаични книги: романа, разказите, свръхкратките истории. Пет книги за 13 години. Първите минаха почти без шум, но постепенно интересът нарасна, най-вече с „Физика на тъгата“. Трябва да кажа, че за това спомогнаха много неща. На първо място, естествено, изключителното качество на писането на Георги, после качеството на преводите, винаги старателното оформление на книгите. Но и невероятната професионална и човешка отзивчивост на писателя, който многократно дойде в Италия, съгласи се да отиде навсякъде и със своята интелигентност, обаятелност и култура спечели всички. С Господинов отидохме в много книжарници, на Салона на книгата в Торино. През 2014 г. вкарахме „Физика на тъгата“ в съревнованието за престижната награда „Грезор фон Рецори“, където зае второ място, а също и за европейската награда „Стрега“. Но отидохме и на по-слабо познати места, например в Сора, градче в област Лацио, по покана на двамата братя Ла Пиетра. Почти цялото градче взе участие в представянето! Изобщо всички работихме много години със страст и постоянство. Този успех не се получи случайно. Така или иначе, наистина много рядко се случва към един писател да има такова внимание от главните национални всекидневници в Италия. И едновременно с излизането на книгата! С български писател не мисля, че някога се е случвало. Впрочем „Всичките наши тела“, последното от Господинов, преведено на италиански, е книга с кратки прози, труден за оценяване жанр.

Кои от издадените от Вас книги са се радвали на най-голям интерес сред критици и читатели? Какви са механизмите да се съсредоточи интерес към един източноевропейски автор, или изобщо към автор от т.нар. „малки литератури“?

- Авторката от нашия каталог, която се радва на най-голям успех от страна на критиката и като продажби, без съмнение е Амели Нотомб. И тя е постоянна и вярна авторка: една книга годишно, идва в Италия всяка година за излизането на книгата си, в каталога ни са всичките ѝ заглавия. И за щастие, независимо от големия успех по цял свят остана вярна на своето италианско издателство! Отлични отзиви и добър успех постигна новият превод на „В първия кръг“ на Солженицин, излязъл през декември миналата година, от няколко години се наложиха румънецът Мирча Карпареску с трилогията си „Ослепително“... започват да се утвърждават Хосе Овехеро и Дулсе Мария Кардозо, испанец и португалка, и двамата много добри. С по-слабо познатите литератури (не ги наричам „малки“, всички литератури имат големи книги и големи традиции, просто са по-слабо познати), естествено, е по-трудно, трябва повече и по-дълга работа... Добре беше посрещнат от публиката (все още не от критиката) романът „Ние различните“ от сърбина Веселин Маркович.

Разкажете малко повече за италианския книжен пазар – кои са особеностите му, кои са най-големите трудности, купуват ли италианските книги, имат ли интерес към преводната литература извън нашумелите англоезични автори?

- В Италия се чете много малко по последни данни, които се отнасят за 2017 г. – само 41% от населението са прочели поне една книга през предходните 12 месеца. Друга изцяло италианска характеристика е, че големите издателски групи и големите издателства си имат свои книжарници, много големи и много добре снабдени, където често не е лесно да имаш присъствие. Редица независими книжарници преживяват трудни моменти и в последните две години много от тях затвориха, включително книжарници с дълга история. Изобщо положението не е розово. Освен това италианският читател е изключително „провинциален“, много ориентиран към автори, които вече познава,

и най-вече към англоезични автори. Наистина не е лесно да се издават книги от автори, които у нас никога не са чували и което име често е труднопроизносимо от един италианец! Нужна е вяра и постоянство: рано или късно качеството надделява.

Как успявате да издавате некомерсиални заглавия? Ползвате ли субсидии, грантове? Поемате ли издателски рискове? Има ли сред издаваните от вас заглавия такива, които осигуряват пазарен успех, който пък Ви позволява да издадете други, които не са пазарно успешни, но са ценни по други, чисто литературни причини?

- Да, за щастие, има европейски програми за превода на качествени книги, както и различни национални програми... Ние участваме в много от тях и често сме печелили европейски проекти (сега очакваме резултатите от последния, стискам палци): представяме отлични автори, преведени от отлични преводачи. И за щастие, в тези случаи историята на издателството също е от голямо значение. Що се отнася до авторите със сигурен успех, не мога отново да не цитирам имената, които вече споменах, на първо място Амели Нотомб. Казвам често и на нея, която е интелигентен и духовит човек, че книгите ѝ ми позволяват да пускам поне две заглавия от стойностни, но напълно непознати автори всяка година.

Едно от предизвикателствата през т.нар. „малки“ литератури, или по-слабо познати, както Вие ги нарекохте, при появата им в чужбина е относително малкият брой преводачи и специалисти в областта на съответната литература и култура. Какви са преводачите, с които работите? Има ли в Италия кръг от преводачи българисти, има ли преводаческата българистична традиция продължително сред младите поколения?

За щастие, в това отношение съм привилегирована: понеже открай време се занимавам със славянски езици и с превод, познавам много отлични преводачи от руски, от сръбски, от полски, от чешки, достатъчно и да погледнете нашия сайт: www.voland.it. Но е вярно, че поначало се превежда твърде малко от тези езици и традицията няма как да се затвърди. Особено сред младите.

Как се отрази на „Воланд“ и изобщо на италианските издателства и на италианския литературен живот кризата, предизвикана от Covid – 19? Ще настъпят ли според Вас заради нея трайни промени в книгоиздаването и книгоразпространението, в литературния живот?

- Това е извънредно болезнена тема за всички нас. Книжарниците бяха затворени от 11 март до края на април и много от тях после отвориха на фона на безкрайни затруднения и с намалено работно време. От средата на февруари беше горещо препоръчано да се избягват представяния и струпвания. Ние издателите преустановихме публикуването на нови заглавия и срещите с авторите, „Всичките наши тела“ на Господинов също трябваше да излезе на 4 март и той трябваше да дойде в Италия, във Флоренция и в Пистойя, за да получи поредната награда. Всичко се отмени. Светът на книгата преживява драматичен момент, отвъд пандемията сега се очаква мащабна икономическа криза. Ще направим всичко възможно да издържим, всички. За момента засилихме присъствието в интернет, правихме представяния чрез стрийминг, но не е същото, читателите обичат да се срещнат с автора, да му задават въпроси, да вземат автограф. Изкушението за всички ще бъде да издават само книги с гарантиран успех, от вече утвърдени автори. Или пък да заложат на електронните книги: ние например утроихме продажбите на електронни книги през този период. Но със сигурност само с електронни книги един издател не оцелява. Ще видим какво ни чака в следващите месеци.

Да очакваме ли скоро нови български заглавия в каталога на „Воланд“? Ще видим... ☺

Въпросите зададе АНИ БУРОВА

Превод от италиански:
ДАРИЯ КАРАПЕТКОВА

Национален фонд „Култура“

6

Виртуални самолетчета Хвърчащи впечатления от един фестивал

Нева Мичева

Анси е градче във Франция – на герба му бяла пъстърва плува на червен фон. Според *Google Maps* разстоянието от местното езеро (най-чистото в Европа, казват) до Женевското е между осем и девет часа пеша, в зависимост от маршрута. От 1960-а в Анси се организира най-старият и най-значим сега фестивал на анимационното кино: отначало като биенале, а от 1997-ма напътък – ежегодно. В течение на пет дни в началото на юни всичко ново и любопитно от световната анимация се стича в местните кина. Стичат се и хиляди гости, най-ревностните от които си имат ритуали. Например да събват от подръчни материали хартиени самолетчета, които да хвърлят към сцената, или да викат „Заек!“ (*Lapin!*), когато мернат рисувано зайче на екрана. Дали се вика при всяко зайче, или само при това в рекламните на фестивала – не знам (както впрочем и да правя самолетчета). Надявах се тази година да науча, но пандемията попречи. И тъкмо когато и откъм Анси лъхна на тъга и несигурност, както откъм други анулирани киносъбития – Кан, Карлови Вари, Венеция, – анимационният фестивал се качи онлайн. Смелата маневра не просто го преведе през тежките обстоятелства, но и го направи по-голям и демократичен. Анси беше в Мрежата от 15 до 30 юни, отворен срещу абонамент от 15 евро за всеки зрител от всяка точка на планетата. С платформата се боравеше лесно: филмите бяха субтитрирани на английски и френски; не липсваха видеоразговори с авторите, записи на майсторски класове и включвания от награждаването (раздробено на тридесетина индивидуални „церемонии“). Когато отразяваш съвкупност от стотици истории (тези във филмите, но и около тях – на създателите им, на специфичната публика, на мястото), ти не само гледаш, а и слушаеш, и притичваш от проекцията на проекция или от пресконференция на групова сказка, и четеш, и

многозначна и лакомото ѝ поглъщане лесно води до прекозирание. На свой ред и късометражките „ядат“ госта ментално пространство. Ако гледаш 9 филма по 10 минути, не си гледал еквивалента на типичния пълнометражен филм от час и половина, а 9 отделни филма, и толкоз. Във всеки е вложен много и различен труд; всеки идва със свой заряд, техника, стратегия, ритъм. Филмите, от които са кадрите на тази страница например, са скромна извадка от раздела „Перспективи“. „Капаемаху“ на Хиналеймоана Уон-Калу разказва – с глас зад кадър на хавайски – легенда за четири маху (знахари от женско-мъжки пол). В пастелния „Солта е виновна за всичко“ на Мария Кристина Перес гъщерята на семейство хора с облик на ленивци (животните ленивци със забитите ноктища и чебурашестите лица) прави смущаващ портрет на баща си. „Излюбване“ на Рита Басулто илюстрира чрез низ от безсловесни трансформации как човек се появява от „битката между памет, разум и съзнание“. „Тук горе, при белите богове“ на Джалаал Магзум, Александер Лал и Майк Плит превежда в черно-бяло-червен експресионизъм едно истинско убийство – на Мануел Диого,

„Излюбване“, Мексико

големия град, пронизано от крехък миг на нежност. Сред останалите 43 селектирани в „Дипломни работи“ имаше и други впечатляващи, разбира се, някои даже много: урокът по математика в „Блейка!“ (*Tête de linotte!*) на Гаспар Шабо, нощното скитане в „Толкова хубав град“ на Марта Кох, буквалното заместване на дойните крави с жени в „Мляко“ на Дженифер Колбе (с цел да се онагледат и заклеймят промишленото производство на мляко и месо)... В раздела „Извън рамките“ (*Off-Limits*) бяха съсредоточени негледаните неща – годни за излагане в музей с етикет „видеоарт“ и надпис от сорта на „Звукът като свидетел“ (цитирам дословно). Ако трябва да дам описание, пасващо на повечето, то ще е: хора се взират в неща и чувствават, че те крият отговор, но не знаят какъв е въпросът. В дузината „експонати“ тук имахме взирание в Алечкия ледник в Швейцария, в тъмносиньо море и небето над него, в гъли и дограми на Мис ван дер Рое, в нощна трева. Награда получи най-понятното парче – „Серийни паралели“ на германеца Макс Хатлер с верижните движения на хиляди снимки на хонконгски жилищни блокове.

Накрая си мисля, че за кратките филми най-трудно се говори кратко. Че прехвърлянето на фестивала онлайн (жалко, че статистиката от това издание още не е оповестена) може би ще помогне за по-доброто разпространение и разбиране на качествените анимационни късометражки, практически неуловими по кината и по телевизията. Че да прекъсваш, да връщаш и да повтаряш филми, да ги гледаш в избран от теб порядък и час и да изучаваш детайлите им по твое усмотрение, е отлична възможност, при все че този път дойде за сметка на салонното съпреживяване. За малка компенсация и за довиждане помолех Теодор Ушев да каже няколко думи за своя Анси и за радостта. И ето: „Когато за пръв път имах шанса да отида в Анси, първата ми реакция беше едно дълго възклицание. Градът е нереален. Езеро, канал, река, които създават впечатление за сцена от средновековна приказка. Съкаш всеки момент Рапунцел ще си спусне плетките от някоя кула. И всичко това – на фона на заснежени върхове на Френските Алпи. Нереално е. И много зеленина. И много хора по време на фестивала – не е възможно да ходиш нормално по улиците на стария град по това време на юни... Всеки ден плувам в езерото – температурата на водата е 18-21 градус, любящата ми. Няма по-голямо удоволствие от това да плувам и да се лъбувам на планината. Не ти се излиза от водата. Когато не съм в някоя от хилядите срещи, просто лежа на тревата на плажа. И всяка събота, преди награждаването и церемонията по закриването, правя обиколка с колело около езерото, 16 километра сред спиращи дъха гледки... Иначе може да ме намерите на чаша розе в ресторанта на „Бонлиу“ (официалния център на фестивала) или на ранна вечеря преди нощното парти в *Une Autre Histoire*. Аз съм този с най-голямата порция тартифлет. Макар че обикновено не остава време за храна... Аз съм щастлив човек. Ако съм направил филм за тъгата, то е за да я дисектирам. Без тъга няма радост – как ще разберем, че сме щастливи, ако не познаваме тъгата?“

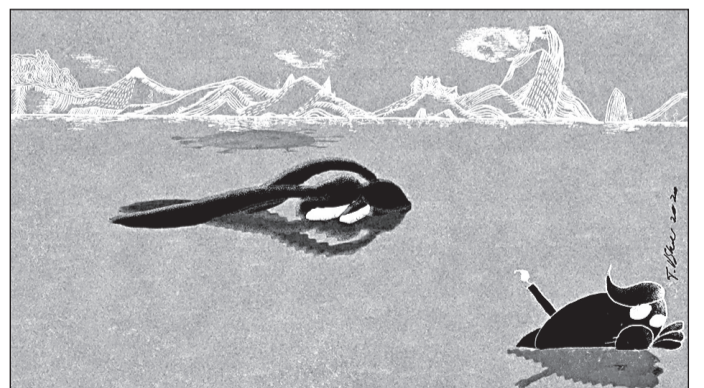

„Капаемаху“, САЩ

мозамбикски гастарбайтер в ГДР, унищожен особено жестоко от неонацисти през 1986-а. Четирите заедно траят около 30 минути, но истината е, че повторното гледане на части или на целите филми, ровичкането около тях и осмислянето им, отнемат поне няколко часа... Всичко в Анси е по много – и талантите, и работата, и удоволствието, и темите, и бройките. Разделите в програмата са десет: седем от тях са за късометражни филми (официален конкурс, „Перспективи“, „Извън рамките“, „По поръчка“, „Телевизия“, „Млада публика“, „Дипломни работи“), два за пълнометражни, а един е „Виртуална реалност“. Журищата са 16! Докато пълнометражните филми са по-мейнстрийм, по-консуматорски, късометражните са истинските фестивални герои, произведенията на изкуството, големите залози. Късометражките на български автори не са рядкост в Анси. Още в първата му официална подборка през 1960 г. влиза една – „Прометей“ на Тодор Динев. През годините има и още: „Черноглаво“ на Стефан Топалджиков (1963), „Птици“ на Иван Андонов (1967), „Тримата глупаци“ на Дънво Донеф (1971), „Лудорци“ на Андри Кулев (1979), „Фея“ на Николай Тодоров (1987), „Октомври“ на Стоян Дуков (1991), „Десетият кръг“ на Анна Харалампиева (1999), „Баща“ на Иван Богданов (2012) и доста други. През 2003 г. „Неделя вечер“ на Калина Вутова печели наградата за най-добър студентски филм, а през 2008 г. пак в категория „Дипломна работа“ награда на журито взема Милен Витанов с „Моят щастлив край“.

Отначало най-високото отличие на фестивала се нарича просто *Гран при* („голямата награда“), а от 2003 г. става „Кристалът на Анси“. *Гран при* е печелен веднъж от български автор: през 1987 г. Бойко Кънев със „Смачкан свят“ си го поделя с канадеца Фредерик Бак с „Човекът, който садеше дървета“. „Кристалът на Анси“ също е печелен веднъж от български автор: тази година от Теодор Ушев, българин в Канада и отдавнашен приятел на фестивала. Неговият „Физика на тъгата“ по романа на Георги Господинов е висока проба художество. Бошпе на Ушев тук са размесени с пчелен востък и с честно чувство, меланхолиите са заредени с енергия, личният поток на спомените – тези на Теодор, смесени с тези на Георги – моментално въвлича зрителя... Забележителното сред 36-имата му съперници беше много, така че ще посоча само фаворитите си: „Плът“ на Камела Катер с петте жени, които разказват за телата си и за коментарите, отправяни по техен адрес, неволно допълващия го комичен „Гореща вълна“ на Теа Холац за известна синоптичка в пламтящ момент от менопаузата, сюрреалистичното видение на Ясмин Елсен във „Въртележка“ и деликатната трагедия в „Мимоходом“ (*De Passant*) на Питер Каудагизер.

Ще ми се да спомена още един получил „Кристал“ през 2020-а – студентският филм „Гол“ на Кирил Хачатуров, хладно 3D видение от бъдещето на

Теодор Ушев, „Анси“

„Солта е виновна за всичко“, Колумбия

изтощителни, толкова и създаващи приятното усещане за приключение... Е, точно в годината, когато „Физика на тъгата“ спечели „Кристал на Анси“, всичко физическо отпадна. Но това, както се оказа, просто смени едно изтощение/приключение с друго.

Двете особености на фестивала в Анси са, че а) е изцяло анимационен и б) водещото в него са късометражките. Средностатистическият фестивал за игрално или документално кино събира около 150-200 заглавия, от които 15-ина влизат в основния конкурс, докато успоредни раздели показват подборки от работите на дебютанти, на експериментатори, на отличени другде и прочее. За типичната продължителност от 7-10 дни човек – ако междувременно се и мъчи да обработи информацията, получена от всичко изгледано – може да асимилира не повече от 40 филма (личният ми рекорд при крайна самоотверженост). На тазгодишното издание на Анси, 44-то поред, на теория можеше да бъде изгледано почти всичко. На практика обаче не биваше.

Анимацията има забележителното свойство да започва от там, където други жанрове достигат с труд – от метафората. Всеки образ и всяко движение тук са решени и материализирани от човек или екип с определена идеология въз основа на субективната им реалност, тоест самият акт на анимирането е типичното за метафората „пренасяне на признаци и свойства от един предмет или явление на друг“. На екрана ние не виждаме просто лисица, тригълник или червено, а животно, очертание или цвят, които значат повече от себе си. Тук нищо не е произволно, нищо не е естествено. Анимацията се ражда кодирана, стилизирана,

„Тук горе, при белите богове“, Германия

Патриархалният модел - различни гледни точки

170 години от рождението на Иван Вазов

От написването ѝ през 1903 г. комедията „Службогонци“ от Иван Вазов е преоткривана от всяко ново поколение в театъра. Оказва се, че нейната актуалност остава неизменна през годините. В своето време творчеството на Вазов е приемано с възторг от българските зрители и с отрицание от модернистите - поети, драматурзи, критици, за които той е представител на отживяла традиция, останала назад в годините. Пенчо Слабейков приравнява драматургията му с първите български пиеси на Добри Войников и Васил Друмев, поставяйки ги под общия знаменател на примитивното. От гледна точка на символистите, експресионистите, на представящите всички онези авангардни течения, които навлизат у нас под влияние на европейския модернизъм, езикът и образната система на Вазов са ограничени в една възрожденска традиция. И от тази своя гледна точка те имат право. Вазов влага в понятието „народ“ възрожденските идеи за единение, общност и съпричастие към изстрадалия български „род“. В отношението му към образите, които създава, можем да открием едновременно сантиментализъм, затрогване и възхищение от героическите жестове, но и критически поглед, който реагира с много точно насочена сатира. Той остава такъв през дългия си и активен творчески живот. Но ето че през годините е останало нещо трайно и то е именно консервативно отстояваната от Вазов нетърпимост към всичко, което накърнява светлия образ на всеотдайността към общото дело, към съзидателната грижа за човешката общност, роден в представите му като идеал.

Историческите грами на Вазов отдавна не се игаят, действително като драматургичен език те са останали назад във времето, но комедията „Службогонци“ не напуска сцената. Навсякъде и във всичко, което пише Вазов, може да бъде открито мисленето му за българите като едно голямо патриархално семейство. Няколко много важни произведения очертават през годините пътя на идеята му за родното като върховна ценност. Той работи от 1881 до 1885 г. върху стиховете, публикувани в „Епопея на забравените“. От началото на написването им са изминали шест години от Освобождението, по това време поетът е в Пловдив, столицата на останалата под турско попечителство Източна Румелия, за да действа активно в полза за Съединението на разделената на две родина. Меланхоличната „епопея“ е изплакана болка, но и размисъл за страха от забравата. „Канонизирани“ светци в тази стихосбирка са онези, които според него носят най-висшия критерий за човешкото - не живееш само за себе си, съпреживяваш съдбата на другите, и една стъпка отвъд - за теб тяхното спасение е по-ценно от собственото благодеяние и дори от собственения живот. Не само носталгията по нещо отминаващо е силното въздействие на тези стихове, а и предчувствието за промяна, която разрушава изстраданите духовни ценности, за пълзящия буренак на забравата. Романът „Под игото“ се появява през 1894 г., вече в обединеното царство България, шестнадесет години след Освобождението. Патриархалното семейство на чорбаджи Марко е сантиментален спомен за единението на рода като основна ценност за духовно съхранение. Вазов възкресява спомена за героичното в светлината на своята угасващата надежда, че най-ценното за всички ще бъде запазено, че другите от „рода“ ще успеят да го съхранят. Нова е гледната точка към темата на рода в комедията „Службогонци“, написана през 1903 г. Сякаш изведнъж родът се преобръща „с главата надолу“, за 25 години върховната ценност е срината до своята карикатура. Вазов е свидетел на процеса, в който именно идеята за верността към рода като всеотдайно служене е деградирала до лично - само „за себе си и за „своите“. Той открива причината за незавършеното и незавършващото изграждане на модерната цивилизована европейска държава. И тук изникват два въпроса - първият: възможно ли е да бъде завършен проектът на тази държава? И вторият - как така консервативният възрожденец Вазов провижда модерността на европейската цивилизация като еталон за просперитет? В историческата драма „Към пропасти“ Вазов хвърля вината за разрухата на държавата върху един безотговорен цар, чиито решения следват само личния му интерес. Така осмисля той в исторически план катастрофичните събития след царуването на Иван Александър - нашествието на османската армия, която прегазва разделеното от Иван Александър единно дотогава българско царство и покорява един след друг двамата му снове - Иван Шишман и Иван Срацимир. В „Службогонци“ вината е разделена между всички, самият род полага като хищни мравки строящата се нова държава. В представите на Вазов новата

„Хъшове“ по Иван Вазов, режисьор Александър Морфов, Народен театър „Иван Вазов“, 2004, архив на Народен театър „Иван Вазов“

модерна цивилизована държава се слива с надеждата за благодеянието на родното, което след Освобождението се възпръва за свободен живот. През годините Вазов осмисля обществените процеси, за да достигне до преобръщането - от консервативно-патриархалната възхвала на рода към сатиризирането му в комедията „Службогонци“.

Способностите на Вазов като драматург се доказват най-вече чрез комедиите му „Вестникар ли?“, 1900, „Кандидати на славата“, 1901, „Двубой“, 1902. „Службогонци“ безспорно е заслужила най-високата оценка между комедиите на нашата драматургична класика. Тази пиеса доказва усета за театралност на своя автор. Комедийният ефект е постигнат чрез изгрови ситуации на представяне или въобразяване на чужда идентичност. Впечатляват ярките типизирани образи, иронията, комедийният

фамилията (знака на рода) къде е подквасата на пробвала. Този персонаж е причинителят на ироничния обрат на финала на комедията - ярко творческо постижение на автора, което изгражда метафорично смисловото послание на пиесата. През време на цялото действие на пиесата авторът създава впечатление, че Квасников е положителният герой, който изобличава моралното падение на службогонците. Единственият, комуто министърът се доверява като на близък роднина и от когото априори се очаква да е довереното лице, изненадващо разкрива истинската си същност. След репликата на Балтов: „... да си спомням всякога, че ти си едничкият, който направи изключение и ми дойде в къщата безкористно“, Квасников му предоставя огромен списък със свои кандидати за служба, който започва с най-близките роднини и завършва с всички обитатели на родното село. „Службогонци“ е играна в Народния театър през

1904/1905 г. -

постановка на Иван Попов; от 1966 до 1968 г. - постановка на Филип Филипов; от 2002 до 2004 - постановка на Иван Добчев (адаптация на режисьора със заглавие „Службогонците“). Комедията е поставяна многократно в цялата страна, едно от театралните явления на 80-те години на миналия век е адаптацията „На гости у министъра“ на Иван Добчев в Пловдивския театър през 1981 г. Парашкев Хаджиев композира през 1972 г. мюзикъла „Службогонци“, либретото по Вазовата комедия е от Банчо Банов.

Още две драматургични произведения на Вазов, които звучат

актуално не само в своето време, остават в историята на нашия театър като изключително успешни театрални постановки - „Чичовци“ в Бургаския театър през 1958 г. на режисьора Методи Андонов (като един от четиримата режисьори на емблематичната Бургаска трупа) и през 1960 г., вече като режисьор на Държавния сатиричен театър, и „Хъшове“ с режисьор Александър Морфов в Народния театър през 2004 г.

Николай Урумов в „Службогонци“ от Иван Вазов, режисьор Пламен Панев, Драматичен театър „Сава Огнянов“, Русе, 2013, архив на Драматичен театър, Русе

диалог, динамичните обрати на действието. Символчно е обозначено мястото на действието - гонитбата на служби се разиграва не в кабинета на министъра в министерството, а в дома му. Така Вазов постига силен сатиричен образ - амалгама между гревния модел на родовото - матриархата, персонафициран в образа на майката на министър Балтов, която властно се разпорежда в дома му, и Станчо Квасников - съвременното превъплъщение на патриархалния човек, който спекулира с идеята за рода. Безспорно основното действащо лице на комедията е Станчо Квасников - в самото име Вазов възражда посланието си и посочва чрез назоваването на

Барток

Елена Алексиева

Тази умряла жена идваше вече няколко пъти при мен и не казваше нищо, защото не говореше моя език, нито аз нейния. Погледът ѝ беше горчив, отстранен и далечен, сякаш ме наблюдаваше от друга планета или под микроскоп и аз бях случайно открита от нея примитивна форма на живот. Но няха съмнение, че ме вижда. Някога, много отдавна, майка ми ме беше наблюдавала така. Тогава си бях помислила, че ми е стрдита, затова моето съществуване толкова бързо и яростно се отделя от нейното, причинявайки по-страшни и кървящи разкъсвания, отколкото самото ми раждане, което също не беше протекло безболезнено. Трябваше да минат години, докато осъзная, че в този поглед нямаше обида и гняв и че така гледа единствено самотата, съзряла своето отражение. Между майка ми, също мъртва, която ме навествяваше рядко в съня ми, и другата умряла жена, която се явяваше в мислите ми посред бял ден, вероятно призована, а по-скоро неканена, нямаше други прилики. Името ѝ беше Кларис и тя беше велика писателка. Беше умряла съвсем малко след като съм се родила и в призоваването ѝ нямаше нищо чудно, защото бях чела книгите ѝ. Аз открай време предпочитам да говоря с мъртвите повече, отколкото с живите, понеже ми позволяват да си ги измислям, да влагам в устата им думи, а в израженията им – лична многозначителност. Защото примитивната форма на живот също все пак е жива, макар да не означава себе си, а само живота като такъв, и защото суетата на живите е безгранична и нека им бъде простено за нея, нека им бъде.

Жената Кларис носеше следите на, както се казва, отминала красота, с която дотолкова беше привлекателна, че я приемаше равнодушно. В моето съзнание тя беше демон и аз напразно се надявах да бъда обладана от него, да получа поне малко от демонската му сила срещу незначайно колко висока цена. В единствената ми жива, елементарна и загадъчна клетка покрай прокариотните органели така и не беше останало място за душа, така че за душата си не се боях. Всякаква друга цена би била платима, но демонът Кларис мълчеше с упорството и жестокостта на умрелите и срещу нейното мълчание аз няхах друго какво да направя, освен да мълча.

В това отношение тя също приличаше на майка ми, която обичах по тъпия си еноклетъчен начин, но само в това. Момчето седеше на тревата под слънцето със скици на върху коленете и рисуваше. Главата му беше голяма, сериозна и нежна. Развивайки своята червена кашка, кучето се стрелна към хресталака и момчето извика равно и разсеяно „Барток! Ела тук!“ – но кучето не го чу, или не го послуша с непослушането на откривател, опиянен от опасността и потенциалната слава на своето откритие. То беше голо, с цвята на мокър пясък и с благородно клепнало ухо, кошто влачеше по земята. „Барток! Тук!“ извика отново момчето с уморения глас на самотен родител. След което, без да бърза, скъта скици на раницата си и тръгна да прибере своя Барток. Едва тогава стана ясно, че детето не е по-голямо от кучето.

Турих червената кашка в ръката му.

- Да сте намирали случайно един клочък? – попита момчето.

- Загубих клочка от къщи. Освен ако не съм го забравил.

Тръгнахме заедно да търсим клочка. Търсех повече аз, но не го намерихме.

- Аз сам Марко – рече детето. – А кучето е Барток.

Унгарска визла.

- Може би е най-добре да се приберете – предложих аз. – Да потърсите клочка у дома.

- Няма значение – отвърна той. – И без това преди единайсет без двайсет не бива да се прибирам. Мама има урок.

- Ами баща ви? Да се обадим по телефона.

- Татко си е в къщи, но той живее другезде. Те са разведени.

Сега кучето седеше, неумолимо като карикатура на сфинкс, прехапало едната си бърна, нелепо изпъчило гръб, сякаш заседнало в потока на времето, което за него не значеше нищо. Воднистозелените му очи, възвишени и писти, гледаха през нас към Големия взрив или към някаква невидима въздушна прашина с високомерието на завоевател, по погрешка пленен от банда диваци. То беше от рядка порода и безмълвно страдаше от своята изключителност.

- Мама е пианистка – обяви със съдържана тържественост Марко.

- Концертираш?

- Да. Но дава уроци и на деца. – Каза го така, като че ли самият той отдавна не беше дете. Беше излишно да го разпитвам на колко години е и в кой клас, щеше да се обиди.

- Това обяснява името Барток – рекох дълбокомислено аз.

- Вие знаете кой е Барток? – оживи се момчето.

- Разбира се.

- Бела Барток? Унгарският композитор? – Марко ме изгледа недоверчиво, с цялата си недетска сериозност и поклати глава, сякаш едва сега за пръв път ме виждаше.

- Странно. Вие сте втория човек, когото срещам и който познава Барток. Първият беше една студентка от консерваторията. На останалите не им говори нищо.

- Тъжна работа – въздъгна аз и двамата потънахме в минутно мълчание, опечалени и беззащитни пред упадъка на света, в който той щеше да живее много по-дълго от мен.

После Марко отново измъкна скици, разположи се на тревата и се взря съсредоточено в празния лист. Очаквах да извади бои или разноцветни пастели, но той подреди пред себе си само два педантично подострени молива и зацапана гумичка.

- Какво рисувате?

Марко на свой ред въздъгна, без да откъсва очи от листа.

- Уча се да рисувам човешкото тяло. Но съм още в началото. Доста ми е трудно, затова постоянно се упражнявам.

Пред мен седеше един малък Буда, не повече от осемгодишен, мъдър и търпелив в предверие на своя велик труд, който тепърва започваше. Изтъпяло краткия си обет за послушание, унгарското куче отново хукна към хресталака. Този път собственикът му изобщо не го удостои с внимание. Едва удържях на желанието да се втурна подире му и след неравна борба да го просна трофейно в краката на неговия повелител. Бях готова на всичко, за да поприказваме още малко и дори бях намислила да му предложа да минем на „ти“, но художникът се беше оттеглял в себе си, мъчейки се да прозре тайната на човешкото тяло, невежо за музиката на Барток и все пак съвършено в своята органична механика.

Невежа относно Барток – като изключим името и унгарските танци – бях и аз. И може би беше щастливо обстоятелство, че не продължихме нашия разговор, в който моето невежество щеше рано или късно да льсне и тогава нямаше да имам никакво извинение – не за срама, а за разочарованието от човешкия род, каквото Марко несъмнено вече изпитваше и търпеливо се стараше да прости.

Постепенно запириждаха и други, кошто очевидно го познаваха отпреди и съвсем не изпитваха същото благоговение. Те му говореха като на дете и момчето с голямата глава ги слушаше, без да се усмихва, без да задава въпроси и без да ги съди. Копнеех да уловя погледа му, да тръгнем отново да търсим клочка, може би дори да го намеря първа, но вместо това стоях отстранен и пристъпвах от крак на крак, като дресирана маймуна, която не пускат на сцената да изпълни номера си. На тревата до Марко седеше една жена, която бях виждала някъде, и му обясняваше нещо за човешкото тяло. Ето че той вече слушаше само нея и от време на време питаше кратко и професионално. Жената вероятно беше художничка или поне знаеше как се изобразява човешко тяло. Но в нея нямаше нищо изключително, нито дори най-дребна пукнатина, през която да се процежда студената светлина на таланта. Със сигурност беше посредствена, повече от посредствена. Най-много учителка по рисуване в някоя частна детска градина. Видът ѝ също беше такъв – провинциален.

Провинциалистите в изкуството винаги си личат. В тях има нещо едновременно горделиво и гладно и те постоянно опсват своите произведения със суперлативите на селяни, ходили с автобуса до близкия град да си купят галоши от вулканизизирана гума. Това са много тъжни хора, помислих си аз, но не ми стана жал. Жената вече беше хванала молива и с отбивисти движения рисуваше в скици на коленете на Марко. Марко не се съпротивляваше. Напротив, той изглеждаше изцяло погълнат от нейната фалшива и престълна съблазън. Трябваше да намеря начин да я заговоря, да я изоблича. Представих си я как произвежда сувенирчета със съвместна художествена стойност в собствената си кухня, бомбастично назована „ателие“ – от онези, дето се продават в магазинчетата за артистични бокулци навсякъде по света и подозрително си приличат. В този миг жената вдигна очи, доловила най-сетне моя хирургически поглед.

- Здравейте – измъкнах. – Ние май се познаваме...

Тя не скри изненадата си – изглежда не беше на същото мнение.

- Здравейте.

И отново се приведе над скици, в който сега рисуваше Марко.

На всичкото отгоре носеше прилепнал червен панталон.

Той ѝ стоеше добре, но съвсем не беше подходящ за нейната възраст.

Жената хвана ръката му с молива и взе да я движи по листа.

- Марко – обадах се аз и осъзнах, че за пръв път изричам името му. Гърлото ми се сви и то излезе от устата ми някак съдвкано и хрипливо, като че ми беше приседнала коричка от стар хляб. – Вече е единайсет без десет. Ако ускате...

- Няма значение – отвърна момчето, без онази да пусне ръката му. – Ще постоя още. И без това мама е почнала следващия урок.

Тръгнах си. Един вид, напуснах полесражението. Обзалагам се, че дори не беше чувала за Барток. За него знаехме само аз, майката на Марко и студентката от консерваторията. И кучето, естествено, унгарската визла, което си мислеше, че Барток е то.

Красимир Терзиев, „Нов световен рег“, 2020, галерия „Структура“

Цяла седмица всеки ден по едно и също време се разхождах из парка, но повече не го срещнах. Започнах с първия струнен квартет. Винаги съм обичала струнните квартети. В тях смъртта гиша тревожно и леко, като младо момиче. И всичко свършва бързо. Отначало плача от напрежение, но до края сълзите ми пресъхват. Забравям ги лесно. След третия път вече не плача. Това е, защото нищо не разбирам от музика. Не правя разлика между изпълненията. Дори ако някой ми обясни, пак не схващам. Приятно ми е да слушам, да се поддавам на чувствата, но само толкова. Ако отново го срещна и заговорим за Барток, няма да имам какво да кажа.

Единствената особеност, която забелязвам, е, че докато слушам квартетите, жената Кларис не ми се явява. Обаче аз не мога да слушам Барток вечно, нали? Да не съм от желязо?

Тя иска всичко за себе си, умрелите така правят. Нис ет пис. Лесно им е на тях. Нали идват само когато живите ги няма. За мен това е добре. При нашите срещи те все пак ме забелязват. Приемат ме като равна и думите им са изпълнени с прозорливост, състрадание и възхита. Няма как, след като самата аз ги измислям. Ето ви и една тайна: някои мъртви велики може направо се влюбвам в мен. Факт. Но то е неминуемо и напълно обяснимо, щом от пръв поглед съзрат чистата същност. А и нашата любов невинаги е съвсем платонична, освен ако не са умрели от старост.

Аз разбира се, никога не бих откраднала онова дете. Да не съм като вещицата с червените панталони. Някой ден той ще стане велик човек – личи си по несъразмерната му глава. При великите хора главата израства първа и достига оптималния си размер преди която и да било друга част от тялото. Моята глава винаги е била обикновена, а в периоди на напълняване е изглеждала и по-малка, понеже една относително нормална глава никога не може да напълнее достатъчно, за да се съхрани идеалната пропорция. Така че всичко е от главата. От нея идва и основната трудност в изобразяването на човешкото тяло, ако питате мен. В момента слава богу не съм напълняла и дори лицето ми не е така невинно заоблено, каквото беше на младини. Сега то е издължено и върху него при определено осветление се разчита мимолетен отпечатък от неженска суровост, подобен на йероглиф, нарисуван с бамбукова пръчица върху вода.

На тази възраст вече почти не приличам на майка си. Имам още много време. Великите хора по правило не живеят дълго и рано или късно идват при мен. Това не е толкова просто, колкото изглежда. Ако не успея да вложа в устата им подходящите думи, мъчат. Може би междувременно са забравили да говорят, а може и просто да се смущават. Да, забелязала съм, че мъртвите са срамежливи. Което е обяснимо, защото смъртта все пак е сериозен удар по самочувствието. Някой трябва от време на време да ги окуражава. Те като че ли се комплексират в отсъствието, където от тях нищо не се очаква. Петимни са за внимание, за човещина. И наистина стават като деца – безплътни и сериозни, с вътвърдените от мъдрост лица на малки демони в един трагично лишен от спомени свят. Впрочем онзи ден, при последната си разходка, аз намерих клочка. Някой друг го беше открил преди мен и го беше окачил на едно дърво. Оставих го да си висе там. Вероятно са сменили патрона на бравата и бъдещето, което са отключвали с него, вече е минало.

А днес прекопах градината с рози на майка ми. По дланите ми избиха пришки, раменете и мускулите ме болят, да не говорим за десетките кървави дракотини. Розите са отратителни, неблагоприятни цветя. Откъснах една за жената Кларис и я натопих в зелена бутилка. Това е моето отмъщение към великите, hic et nunc, тук и сега.

Из повестта „Старецът трябва да умре“

Чавдар Ценов

Писеца често разказваше, че в казармата най-тежка за преглъщане била невъзможността да останеш сам. Нито денем, нито нощем.

– Боецът – обясняваше Писеца на девойки и на несслужили младежи, – никога и при никакви обстоятелства не бива да остава сам. От къде на къде, да не си е у тях! Нощем може презглава да си се завил в леглото, все тая – сума ти народ кърти в същото помещение. Ако не ги виждаш, ще ги чуеш, не ги ли чуеш, няма начин да не ги помиришеш... Ауу, каква воня!

Предполагам, идея си нямате. Викате си, тия набори всичко митологизират. Може, но в случая даже не преувеличавам. Ама никак. Ето ви ги кенефите в нашето поделение: две редици клекала, двете редици – една срещу друга, между клекалата стенички от около 60 см. Стеничките пречат на страничната видимост, обаче не и на чуваемостта. А на отсрещната видимост нищо не ѝ пречи... Питам аз – ако в кенефа не си сам, къде тогава?! Мина доста време, докато Писеца се усети, че може би не бива да разказва, и то с апломб всичко това. „Аз глупав ли съм, какъв съм – стресна се той, когато го осъзна. – Как е възможно да не разбирам, че тези, които са идвали въщици, няма начин да не свържат разказа ми с мястото, в което живея. Те сигурно го свързват, но аз не, едва днес се усещам. Дай ми да се правя на интересен...“

Наистина не беше за вярване, та това той го живееше и сега, година и нещо след казармата. И на всичкото отгоре го разказваше под път и над път. Досрамя го ужасно. В двустайния апартамент в „Дружба“ само оръжейна и димитровска стая липсваха, иначе всичко си имаха – спално помещение, в което се надхъркваша баба му и сестра му в скръбната тоналност на баба му и в пълната с еротични внушения гама на сестра му...

Столова с голяма маса в средата, около която фамилията чинно се подреждаше, за да се храни, а зад масата беше леглото, на което сядаха част от столуващите и в което след последното хранене, вечерното, си лягаха да спят майка му и баща му. Най-послед, кухня, в която на миндерчето се свираше той самият, Дориан Радославов, по прякор Писеца, когато все пак се прибереше. В тези студентски години имаше доста възможности за неприбиране и той не ги пропускаше, но все пак се случваше и да няма къде да остане – прибираше се и си лягаше на миндерчето. В някаква степен беше свикнал, какво казваха в казармата – службата е тежка, но за сметка на това е дълга – има време да се свикне. Е, свикнал беше да живеят натясно. Не му тежеше чак толкова, че няма как да покани някого, камо ли гадже, че е трудно да се учи, даже да се чете развлекателна литература. Абе, изисква ли някоя работа поне малко тишина и съсредоточаване, мани тая работа...

Адски му тежеше обаче, че не може да се отпада на мечти, на интимни помисли, имаше чувството, че животът сред постоянното присъствие на другите нарушава дори сънищата му. Човек внимава какво сънува, когато има чувството, че някой надзърта в тях. По същия начин минеше ли през главата му прекалено личен помисъл, докато ядяха на масата пред леглото, тутакси се смущаваше, изчервяваше се дори, сякаш са го хванали в нещо непристойно. Ако леко се прикриеше, ако изчакаше да си легнат всички, можеше да се заключи в кухнята, да поработи с ръка върху себе си, дори да изригне, да се напие, дори да повърне. Но никога, даже заключен в кухнята, не се чувстваше достатъчно сам, за да мисли за най-съкровени неща, без да се изчервява – да предвкусва бъдещето например.

А предвкусването на бъдещето беше любимото му занимание. Над идните дни се спускаше мъгла, пълзеше, извиваше се и затуляше отделни части от тях. Да се взира и да следи незаетото от мъглата, да си измисля прекрасни неща, които непременно щяха да му се случат, към това Писеца изпитваше постоянно и трудно удоволимо влечение.

Тук, на тавана, почувства, че за първи път в живота си може да се отгаде на себе си, на мечтите и копненията си – както лудо влюбена жена на гаджето си – изцяло, докрай. Обратно на казарменото положение, обратно на живеенето му в „Дружба“ тук можеше да се обеси и едва ли скоро някой щеше да разбере, като се има предвид, че техните дори не знаеха за таванската му придобивка. Сигурно чак хазяинът, когато дойде за наема, ще обели белтъци под вкочаненото тяло на Дориан Радославов, по прякор Писеца. А дотогава има... Писеца изведнъж се притесни и запресмята. Е, има достатъчно, де... двайсетина дни, няма страшно.

Хем беше решил да не се притеснява за нищо, най-малко пък за наема. Ако не разполага с парите на уречената гата, ще помоли хазяина за отсрочка. Ако и това

не помогне, ще предостави тавана другиму, кандидатите не липсваха. На пъла на София, със самостоятелна тоалетна (впрочем и с душ, за разлика

от баните с тоалетна, това беше тоалетна с баня, след като си вземеш душ, цялото помещение ставаше вър вода, отвсякъде капеше и се стичаше, но след известно подсушаване отново си беше окей), кеф ти да заведеш гаджето си, кеф ти с приятели и бутилки да се оттеглите за ден-два от света. То белким не живееха повечето време оттеглени, но нищо, от още оттегляне не болеше.

За две минути щеше да намери кой да плати наема срещу промяна в собствеността на ключа от табана, естествено. Нали и той така го взе. Е, не точно така. Тогава Марги Добрата (защото слухът се носеше – в горния курс учи Марги Лошата, но на Писеца му предстоеше да се запознае с нея) живееше тук и още преди да се сгаджосат Писеца беше идвал на купони. Обаче при поредното събиране му изпусна края: ни ракия, ни водка, ни бяло вино, опияни се по войнишки и... заспа на пода. Някъде по нощите отвори очи, колкото пипнешком да долази до леглото и да се въздигне до Марги Добрата, която изпуктя недоволено, завъртя се с гръб към него и промърмори нещо в посока „мирувай, спи сега“. Призори и двамата се размърдаха, тя се обърна към него, ръката му мълнешносно се провъря под нощицагата, зашари първо по гърба ѝ, после замря, спусна се внимателно надолу, но се оказа, че може и да не внимава толкова, защото тялото ѝ горещо му отвърна...

Марги Добрата се оказа щедра, самоотвержена и винаги готова да му помогне. Както и той на нея, поне в началото. Плати първите няколко наема, поправи един неработещ контакт, монтира изтръзнат глобел на закачалката и разни други грехолии. В останалото време лежеше в леглото. Ако бяха двамата – занимаваше се да я съблича, да обикаля с ръце по тялото ѝ, като влиза тук и там. Ако беше сам – четеше главно романи и повести, пишеше ли му, слизаше до уличния телефон и поканваше гости.

Отличничка, която по цял ден висеше в библиотеката, Марги Добрата не държеше другите да бъдат като нея. Напротив, обичаше купоните и повечето ѝ приятели не бяха особено прилежни студенти. Писеца би могъл да подозре, че ги подбира така, за да знае повече от тях, да им помага в ученето, да се чувства търсена и харесвана. Но едва ли го правеше нарочно, по-скоро не беше претенциозна, нямаше и кой знае какво самочувствие, както най-често става с леко невзрачните провинциални момичета, пък били те и от Пловдив. Търсеше си път към другите и някак естествено го беше открила в склонността си да ги закриля. Нямаше нищо против, след като цял ден е била на лекции, да се прибере и да завару Писеца и още куп пергиши да се напиват или да играят на карти. Да са спретнали купон с танци, но да нямат нищо за ядене. Тутакси се залавяше да приготви нещо. Беше царица да изпеденца от нищо нещо. При наличие на продукти всеки може, номерът е да съотвиш вкусопия от каквото има – от половин консерва русенско варено, от няколко спаружите моркова, почти бивша чушка, две лъжици леко клеясала майонеза и кой знае какво друго, стаявало се из къшетата на тавана. Марги Добрата неизменно приготвяше тайнствени ястия – да си оближеш пръстите, но да не разбереш защо – никой не можеше да познае какво точно ядат, от какви продукти е приготвена белезникавата, но извънредно вкусна гозба. Като добра се потвърди Марги, спор нямаше, но и прилепчиво влюбчива се оказа. Зяпаше Писеца в устата, попиваше разказите му за казармата, а срещнеха ли им се погледите, нейният добиваше дълбочина. Загълбаеше ли погледът ѝ веднъж, нямаше спиране, следващите дни минаваха в прегръдки и мяскане, в галъовни жестове и забиване на нокти в задника му. От своя страна и Писеца обичаше да гълбае из тялото ѝ. Налягането от казарменото въздържание му избиваше клапите и двамата дълго се клатеха в дискоритъм, ту като леко подухващо свистене обикаляше из къшетата на тялото ѝ, а пръстите му го следваха: галеха, стискаха, мачкаха... Пресъхнеха ли докрай, двамата си сипваха и прекарваха бъриво-ленива, спокойна вечер. Писеца ѝ разказваше за казармата. Пак ли? А за какво друго да ѝ разказва? За ланския сняг? Та го оня ден набиваше крак и ревеше гръмогласно на път за банята, под строй ходеха и до столовата и пак ревяха песни, и до киното в града (абе, и на концерт ли, ако ги заведат, дотам ще трябва да пейат?), и докъдето се сетиш. Времето в казармата минаваше така, че изгледите тя никога да не свърши изглеждаха съвсем реалистични.

– Като оставим настрана, че не можеш да останеш сам, Марги (добричката ми ти), най-неприятна в казармата е липсата на каквато и да е свобода. На елементарна дори – искам да изаяза, да се разходя, да цаа до парка, да се обадя по телефона. Много важно какво искаш, кой те пита. Разд-два-три и толкова. Никога няма да забравя сутринта след удовлението – най-щастливата сутрин в живота ми. В досегашния...

Баба му още не живееше при тях, сестра му беше на лекции, техните – на работа, и когато Писеца се събуди, беше сам. Дълго се протяга, дълго се премята в чистите чаршафи, чиято миризма в момента му звучеше като най-скъп спомен от детството. После, а може би едновременно с миризмата дойде опияняващата мисъл, че

може да се облече и да излезе по улиците. Ей така просто – да излезе, без да пита никого, даже без да има причина. Причина, повод, произшествие – промърмори доволно, речено-сторено – промърмори, хайде наш’те – също добави, щеше и ура едва ли не да извика, но докато закуси, докато се натуптка, чак в някакъв си по-късен час успя да хукне навън и да се метне на автобуса за центъра. За сметка на това там с часове се мота, пи кафе, изяде три еклера.

Няколко пъти мина край една и съща витрина. Стигаше почти до въгъла и се връщаше, като се оглеждаше с леко неудобство. Не можеше да откъсне поглед от островърхите дамски обувки и даже не точно от тях, а от съчетанието между тях и рехавия си образ, отразен във витрината. Пробягваше образът му в светло поло и тъмнокафяви панталони, единствените дрехи извън абитуриентския му костюм, които намери в довчера осиротелия си гардероб и набързо навлече. По токетата пробягваше силуетът му, по остриите върхове на дамските обувки, а зад очите му пробягваша обувтите в тях крака на девойки, фините глезени, които предстоеше непременно да срещне, да целува и обича. Стигаше до въгъла и се връщаше, за да гледа и преглъща отново по тях...

Беше топъл октомврийски ден, листата по дърветата едва помръдваха, някъде изскърца трамбай, после чу плискаща се вода, не разбра откъде, напусна улицата с витрината и се запъти към Университета. На средата на пътя обаче се отказа, от утре всеки ден щеше да минава оттам, влезе в първата телефонна будка и започна да набира номерата по списък. Още след първото набиране се разсмя – да живее, да живее свободата, даже телефонът даваше свободно...

Когато Писеца направи първата пауза в задъхания си разказ за първия следказармен ден, Марги Добрата побърза да се вклини с морето. Защото ѝ се струваше, че най-добре показваш съпричастие към говорещия отсреща, като споделяш сходни неща. Писеца леко зяпна, разочарован от подобно отнемане на гумата, никакво съпричастие не съзря, а само неумение да слушаш и нетърпение да се изкажеш. Обаче моментално се контрира, че и той не е божкем някой велик слушател, тъй че си наложи да мълчи и да слуша.

Морето бе мястото, където тя се чувстваше истински свободна – както той след казармата. Марги Добрата обичаше дивите местности около Кара дере и почти запустялото селце Самотино. До двете места водеха единствено черни пътища. И пътеки, разбира се. Самотино, разказваше му Марги, е обратното на казармата. Там трудно ще срещнеш някого, но все пак срещнеш лц, ако е от местните, броящи се на пръстите на едната ръка – ще бърза по работа, ако е от приходящите – и те са като Марги, избягали са от цивилизацията, търсят диви и самотни места, а не контакти с други хора. Самотино и принадлежащите му местности, това е идеалната ѝ представа за море. Иначе била от Пловдив, но и нея я преследвало желанието да бъде свободна от опекунството на родителите и затова дошла в София да следва, макар че специалността ѝ я имало и в Пловдивския университет...

Марги Добрата разказваше със зле прикрит възторг, през цялото време го питаше дали не му досажда с подробностите, но ѝ харесвало да я наричат Марги Добрата, нежели Марги Подробната. Тъй че и когато разказваше, и когато слушаше, Марги Добрата беше обзета от него, а това досега не му се беше случвало – да го харесват така безпрекословно. Малко по малко обожанието в очите ѝ събуждаше неподозирано нахалство в него. След като спря да плаща наема, Писеца престана и да се гръжи за каквото и да било на тавана. Веднъж, неочаквано и за себе си, изкомандва Марги Добрата да си obuе ботушите. Тя беше чисто гола, пъргаво и безпрекословно нахлузи високите си над коляното ботуши, изправи се, направи няколко крачки и промълви:

– Край ме да правя такива неща!

„Това ѝ харесва“ – удиви се той. Сякаш само това бе чакал. В следващите дни я накара да марширува, да застава на четири крака и така да си говорят. Обясни ѝ подробно как прилягат на нежните ѝ устни войнишки изрази и колко би го възбудило това съчетание, а след като ѝ обясни, я накара да ги повтаря в захлас.

– Ще ми бъдеш сексуална робиня! – обяви накрая той и тя кимна покорно. – Ела сега на оглед!

Накара я да се завърти пред него, веднъж и втори път, гърдите ѝ бяха едри, тежки. Под едната имаше малка брадавица, когато ги мачкаше – я виждаше, оставеше ли ги на мира, брадавицата изчезваше. Може и малко да провисваха, но все пак бяха хубави гърди. Е, задникът ѝ беше по-плосък, отколкото би искал той...

Внезапно, преди да приключи с преценката, Писеца се стресна от себе си. Вживял се беше в господарската си роля, но ето че вместо възбуда изпита отегчение, досада и лек срам – и от себе си, и от покорната Марги. Стряскането продължи само миг, обаче колко време ти е нужно да осъзнаеш липсата на любов? Не, не липсата (че няма любов между двамата – той си даваше сметка), а нуждата от любов. Неясно как за части от секундата си представи, че живее на тавана с девойка, в която е лудо влюбен, и някаква наслада, съделичкаща и ухаеща, смесица от спомена за витрината с островърхите дамски обувки и от някакво непознато

уещане за увереност, се разля чак до петите му... Същата вечер отидоха на купон и там най-после Писеца видя Марги Лошата. Е, Марги Добрата може и да не беше някоя грозотия, но Марги Лошата определено беше красавица. С къса пола и дълбоко деколте тя се вживяваше в ролята на магнит за мъжките погледи. Достатъчно беше и само стрелкане с очи, периферно само да ти се мерне, за да се убедиш – релефът ѝ е толкова забележителен, че с дрехи или не, с къси, прилепнали по тялото, или облечена в скафандр, все тая, Марги Лошата под всякаква форма беше опияняваща гледка. Това Писеца осъзна мигом, когато се намери наблизо до стърчащата самотно, но съвсем непритеснено красавица. Той трескаво затърси подходящи думи за запознанство, почти ги намери, една сякаш засмърдя на езика му, Писеца се запримъкна, успя що-годе незабележимо да се отдалечи от Марги Добрата, бърбещи си унесено с Даниелката, завъртя се под ъгъл, така че хем се оказа току до Лошата, хем все още не личеше, че именно тя върти и извъртва тялото му в тази посока. В това време мярналата се гума ясно се оформи, забърса още някоя и друга към себе си, сега или никога, Писеца се дообърна, тръгна да ги прознася, за целта вдигна очи и... се задави – от упор се сблъска с погледа на Марги Лошата – светъл и леден. Тръпки го побиха, закашля се, после се дръпна встрани, пое въздух и гаврътна чашата си на екс... Същата вечер се наложи Марги Добрата да изслуша най-дългия разказ за казармата. Първо обаче ѝ бе наредено да се съблече чисто гола, да замръзне леко приведена пред огледалото, тъй че към нея да се открие двустранен изглед...

Парашутното поделение се ситуираше в Пловдив. Всяка вечер, щом полкът се строеше на плаца, със ситни крачици доприкваше командирът – подполковник Кралев – и заизвиваше тънко гласче, като често се самопрекъсваше, опитвайки да се изкашля. През цялото време раменете му не спираха да играят надолу-нагоре, повдигаше ги, спускаше ги, ситно (като крачиците) и бързо. (Нали помниш, Марги, добричка моя, че „Рамо-рамо“ е популярна сръбска песен, турбо-фолк, един вид.) Асоциацията беше на крачка от строя и при първата команда свободно след запознанството им с подполковника, зеленча върху репутацията му новия прякор – Рамо-Рамо...

Сетне изскването към Марги Добрата беше да се нагупи, за да може да влезе в употреба едно гумено шляпало. Задникът ѝ беше просторен, а че беше малко плосък –вероятно червенината от шляпалото щеше да му придаде повече обем...

Изкашляше ли се, подполковник Рамо-Рамо започваше да каканиже заканителни слова – за империализма и социализма, за борбата на народите за мир и благоденствие, за армията като техен верен страж и за евентуалните предатели в редиците на армията. Евентуалните предатели се явяваха те и командирът им клеймеше бъдещата простъпка на някой от тях. Основната му теза се състоеше във факта, че ако някой келеш от поделението отиде при гръцкия или съответно при турския консул в Пловдив и разкаже на някой от тях, че тук се е базирал парашутен полк, този някой от тях моменталически ще му връчи чек за 200 000 долара... Шляпна я няколко пъти, веднъж дори по-силно, после отпусна ръка, приближи се, отърка се в нея, придърпа я върху себе си на креслото, замачка я и продължи да разказва.

„Да идем, защо да не идем – си мислеше строят, – обаче как ще ни платят за нещо, което е известно дори на бебетата в коремите на булките?“ Защото ситуираното в Пловдив поделение се намираше до Братската могила и Гребния канал. По традиция в деня на сватбата младоженците посещаваха Братската могила (а по това време рядко някой се женеше, ако булката не беше бременна). Колкото до Гребния канал там се провеждаха много международни състезания и наоколо щъкаха както здрави социалистически гребкини, така и разложени империалистически гребци. Оградата на поделението беше изработена от едра желязна мрежа, висока около метър. С други думи, скатаването на парашути не само не се криеше, но сякаш се демонстрираше. Въпросът беше в какво поделение биха могли да се скатават парашути? В танково? В ракетно? В зенитно-ракетно? Или в секретно?

Естествено, подобна опростенческа логика нямаше как да попречи всяка вечер пред строя подполковник Рамо-Рамо да работи с глух глас за опазване на военната тайна. Военната тайна опазва родината, а родината е над всичко, би казал който и да е – лейтенант или майор – след което с някой и друг скътан долар би отишъл да си напазарува в близкия кореком. Но подполковникът беше от друго тесто, злите езици говореха, че му било навик да се самонаказва, включително с арест. Веднъж... Зърната на гърдите ѝ бяха разкошни, опита се да глътне едното, но се разхълца, скочи, избухта голата (и добра) Марги далеч от себе си, стисна с ръка носа си и спря да диша. Трябваше да издържи колкото се може повече, после дълбоко да си поеме гъх, така се бореше, в повечето случаи успешно, срещу хълцането, но сега беше пил много, в главата му се завъртяха неударжимо ситните крачици на Рамо-Рамо, задникът на Марги Добрата и легените очи на Марги Лошата, пушна носа си, пое въздух, но отново изхълца и отчаян се строполи на креслото

Разлика

**Какво ни отне новият век?
Не мога да кажа, сякаш повече даде,
но със сигурност ни обра разделите.
Вече не можем да се погледнем в очи при сбогуване,
Не се налага да обясним, че вината изобщо не е у другия,
че той заслужава нещо далеч по-добро.
Достатъчно е да имаш Wi-Fi, за да сложиш
край на любовта.**

**Чисто е като професионално убийство,
не оставя петна по пръстите.**

●

**Най-трудното нещо,
което някога ще надживеем:
нощта.**

Безотговорността към живота

**Начинът, по който нарочно пресичаме неразумно,
сякаш имаме твърде спешни дела;
начинът, по който често пием алкохол или ядем
вредни храни,**

**или обичаме неправилните хора -
всичко това е напълно съзнателно самоубийство,
което обществото и религията ще оправдаят.**

Нито един грешен ход не е случаен.

Ето ни

**Кръстосваме този хол,
пет на четири,
и съм най-космополитния гражданин на този свят.
Никога не съм у дома си,
никога не разбирам какво се говори,
като на гара, на която нито пристигаш,
нито от нея тръгваш.**

**Най-непознатата страна – ти си.
Най-чуждият език – твоят е.**

Анатомия на любовта

**„На никой друг не правя отстъпки“,
му каза циганката от пазара в „Младост“ 1,
след като направи отстъпка на мен.**

Среца

**Мечтаех за целувка
като на Гуинет Полтроу
и Джоузеф Файнс.**

**А то -
Хонекер и Брежнев.**

Видовден

**Най-много от всичко съм видяла вас.
Най-малко - себе си.**

Доказателство

**Кой мъж би ме оставил с чисти обувки,
ако ме обича?
Води ме през далечните гори,
през кални пътища и скрити пътеки,
през девет планини в десета,
реки и езера,
пътешествай с мен**

и никога - по царските пътища

●

**Трябва да поделим родителските права над този
студен град.**

Ще бъда скромна.

**На мен – заснежената част.
На теб – всички места, на които не съм била обичана.**

●

**Любовта е малко чувство
и ти си мъничък, обикновен човек,
ако е споделена.**

Красимир Терзиев, „Нов световен ред“, 2020, галерия „Структура“

Поли Муканова

Фрагменти

1. Не обяснявай - всяка гума е греда. Мълчанието е злато.
2. От споделеното никога не ми олеква – просто олеквам малко по-късно с разгласата на 3. кляуката.
3. Плюй и продължавай.
4. Гради, гради своето.
5. Разрушителите бдят, не заспивай и ти.
6. Пътищата помни, по които да тръгнеш.
7. Винаги намирай някого за кафе.
8. Ако има нещо нередно, оправи го.
9. Душманите нямат гуша.
10. Егоизмът не е недостатък.
11. Заради целта – разходвай смело средствата.
12. Дори и да става горещо, мисли си, че съществуват някъде водопади.
13. Парите не са всичко, някои неща се купуват само с поглед.
14. Високо, високо.
15. Знаеш кой пише правилата ни.
16. Обущарят ходи бос. Писател без химикалка.
17. Здравословна изолация – защитен имунитет срещу зловни очи.
18. Усамотението (понякога) носи най-голямата свързаност със света.
19. И все пак тефтерът е преди отворения файл.
20. Художникът има по-точен мерник от фотографа.
21. Дипломацията е вроген маниер, заучената се пропука с течение на времето.
22. Вкусната гозба отваря вратата на дома.
23. Винаги си личи добрият домакин.
24. Все нещо не достига – живот има, друго какво?
25. Различни са мерките – за себе си и за другия.
26. Алчността е страшна, късче да имаш, сърце да подагеш.
27. Много е кратко – заблуда за вечност.
28. Друг решава накрая – това ми дава нетленни криле.
29. Докато животът пише – само улавяй с поглед картините.
30. Шепи са приятелите – но такава глан, която поглъща едно доверие, истинност и лекота.
31. Много хора – малко човеци да си разделят геврека с тебе.
32. Религията е споделената гума, жестът навреме, ръката, която ти дава трохата в трудния момент.
33. Казана гума – хвърлен камък – правилен зиг – защитна стена – след време дом на доверието.
34. Животът среща и разделя – много кръстопъти и преплетени шпаги, дуели – доблестта надделява.
35. Всеки изгрев е подарък за ВСЕКИ.
36. Свещта винаги догаря – остава светналата гума на човека.
37. Изпитата вода утолява жаждата и после всеки жаген ни се струва странен. Жадният изглежда е лукав...
38. Без книги – са празни животите – без послания и идеали.
39. Догаря и тази свещ, изваждам друга – продължавам да търся пламъка, да поддържам огъня, да използвам и най-малкия въглен, за да пиша това, което все още продължава...

22.05.2020 г.

●

човек с петно от кръв върху яката на бяла риза

пресече на червено
стъпи върху въздуха
продължи да ходи
иска да стигне по-бързо до реализираните си планове
до възможна и осъществена любов до новородено бебе

затворен е като непреводима дума
не е важно че никой не го разбира
тежко е че сам не се проумява
стъпва устремен като наказан прометей
или замаян херкулес
тръгнал към неизпълним подвиг -
да принтира целия интернет
и да го подвърже
или да изгледа всички клипове с котки

лицето му е сянка на душата
по-скоро паркирал аг
най-вече крило от болка

в едното око грее сивата светлина на безмислието
в другата зеница липсата на милост е изкопала гроб

иска ми се да кажа че се превърна в ангел и светлина
но истината е че е оживяла пепел дишащ дим
част от мрака под формата на облак
обикалящ земята нощем
безутешна ода на отчаянието в сънищата на спящите
пореден редник в армията
на отказалите се от живота
неспособен да приеме остротата на ножа му
блясъка на усмивката
в чието раждане има колкото свежест
толкова и пропадане –
есен
след която не е задължително
да дойде пролет

●

ще потече пролетта

повтаряме ден след месец след година
няма благоухание във въздуха
те лъжат и повтарят
зубърски дуднат за ремонт и профилактика
плавен преход правят
ама си остава същото и сърцето е урна
сменят тръбите
виждаме все пак
не сме слепи какво капе
не цъфтят достойни цветя
в саксията има пукнатина пълна с кръв
лалетата се удавиха
гирлянди усмивки
блаженство възторг
забравихме ги тези неща
пролет какво става
да не ти се схвана кракът
изтръпна май нещо
смрази се юни другите и те
лошо се оросява слънцето
що ли
куцукаш нещо сигурно
подпри се на дърво
няма да ти се разсърди
дояж си пицата и ставай
ела моля
с пелерина от пух и антични алергии
бавиш се и изоставаш
мила драга ненагледна
идвай бързо
не се баби да не ни завариш замръзнали
под юргани ледници
сладоледени трупове аха да станем
натам отиват нещата
да не си къоравя
време си е
че вече кое време стана
не е момент за глезотии
порове прасета нагли плъхове хиени
това ще остане
изникни от зимата
бъди милостива
целувай напосоки
мед да бликне

Послания

„Цунами!“

Мъжът вика от балкона
и сочи с ръка
прииждащото бедствие,
болката му расте с всеки вик,
но малцина чуват,
малцина вярват,
малцина нещо предприемат –
поразява ме аналогията
с един баща,
пратил сина си
при нас
вместо вик
насред бедствието.

07.01.2020

Поучително

Една мравка
на крака ми се оказа
с товара си барабар,
бутнах я лекичко
и какво виждам:
на плочника долу
тича отново напред,
товара си – по-голям от нея –
неизпуснала.

Ваканционно

Гущерче отвън на къщата полази,
по стената.
Аз – не знам защо – си мислех,
че ходи само по земята,
а то, нехаейки за моите предразсъдъци,
за плаж си търсело
напечено от слънцето пространство.
Потърсено – намерено.
Какво че е отвесно, нетипично,
че няма как да се отпуснеш
и за миг дори?
Самата мисъл за отпускане
е безразсъдство изначално,
когато си в съседство
с лукавите джукраки.

Филологическа закачка

Дърветата родиха ябълки,
ръцете Калинови ги прибраха, настъргаха,
а жената на суций във кори ги уви,
за да станат на баница вкусна,
която и двамата куснаха – впрочем
според нея не баница, шрудел било.
И по врат, и по шия все хапва си той.

От запустяващо село в Балкана

Почти на края на света,
макар и не съвсем;
почти във центъра на запустението,
макар и малко встрани от него;
почти сред безнадеждното –
точно тук
за шлема бляскав на надеждата,
по-страшен от този на Хектор Приамов
моля се.

Удивително

Не разбирам защо
човешкото сърце
закоравява се –
не съм го сътворявал...
Само Сърцеведецът
знае и обича,
знае и говори,
знае и мълчи,
знае и умира,
знае и възкръсва.

Парадоксално

Вълни отвътре
и вълни отвън
заливат лодката,
но тя е и скала,
която в бурята стои
и устоява,
крепена от невидима ръка.

●

Тази нощ дъждът спря да почуква по прозореца
и помислих: завалял е сняг.
Дори човек да застане под покрив, той пак усеща:
нещо пада отгоре му.
Така разбрах, че не е престанало да вали,
просто нещо неусетно е променило формата си.

Предсказания

Както котката, изхвърлена от стопаните си,
вярва, че ще я приберат отново,
така стоим пред живота и се надяваме на милост,
а когато нарасне времето
и ни доближи до своя край,
да се протегнем
и миналото да се окаже достатъчно далеч за прошка,
достатъчно близо за сбогом,
точно колкото да кажеш:
нищо не разбирах, но пак се надявах
да ме пусне някой

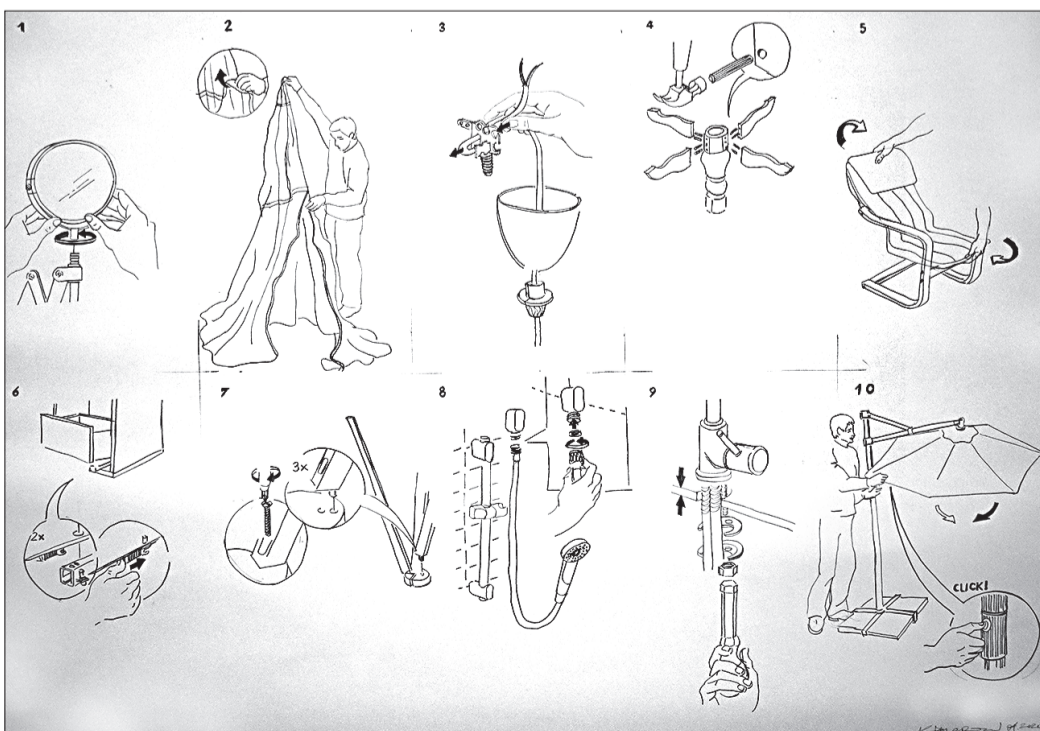
●

Стоя на терасата, трябва да е август,
въздухът тежи толкова, че едвам се диша,
но току-виж точно с този следобед
преполовявам дните си.
Какво щях да сторя, ако го знаех със сигурност?
Животът щеше да се превърне в едно предположение –
каквото беше и досега –
но с какво се различава предположението от онова,
което само си представяме?
Днес стоя на терасата, нямам още деца,
кожата ми е леко влажна, млада съм,
една бабичка долу си почива по пътя към магазина,
чудя се дали я навестяват случайни спомени,
или вече е забравила всичко.
Става твърде горещо, влизам вътре,
ти стоиш на масата и пишеш, хвърлил фланелката си
настрани.

Минавам, поглеждам те отново –
можеше да те няма
и дори нямаше да дозирям какво е да си тук:
ето това не мога да си представя.

Накрая – Сърцето. Накрая.

Разбира се, след края на една любов,
ти първо ще опиташ да си жив -
и ще се получи.
Това е неотменно:
напът занякъде ще спреш
и ще козируваш на лалетата, невинни като сутрин.
Но точно там ще избереш да си припомниш всичко
и като че е писмо, прегънато на четири,
ще прибереш ръка във джоба си,
ще забравиш, че е там
и ще си тръгнеш.

Из „Избрани епитафии от залега на Римската империя“

Втора част

Животни

CARMINA SEPULCRALIA SELECTA AD OCASSU IMPERII ROMANI PERTINENTIA

PARS SECUNDA ANIMALES

XVIII

GLUT(T)IONIS – canis Agassaeanis in gremio suo domini Publii Quinquenati, publicani, eruditi, obitus
ГЛУТИОНИС – куче агасеанска порода¹, умряло в скута на господаря си Публий Квинквенат, събирач на данъци², ерудит

Дали с парче суджук от някакъв гургустийум³ подмамен или със свитък пергамент⁴ на някой философ-стоик⁵ прославен да ги захване моят Глутнионис⁶ хвърляше се незабавно.

Така дори преял изглеждаше, че винаги е гладен, за да ме радва може би, или пък просто ей така, по навик. Ала веднъж, в скриптория⁷ ми вмъкнал се незабелязано, той взе, че още ненарязан⁸ диалога „За щастливия живот“ на Сенека⁹ изяде,

¹ Кучетата агасеанска порода произхождали от далечната за римляните Британия и били прародители на съвременните териери; те били високо ценени заради бързината и силното си обоняние, а също и заради силните си челюсти, с които се считало, че са способни дори да прекършат врат на бук (виж Claudianus De Consulatu Stilichonis III, 301); поради всичко това и поради високата му цена, притежанието на подобно куче се считало за лукс и било белег за висок социален статус.

² Събирачите на данъци (или т. нар. „публикани“) откупували данъците на дадена провинция, след което ги събирали за своя сметка; те обикновено събирали многократно повече, отколкото първоначално внасяли, и обогатявайки се неумоверно, по този начин финансово разорявали цели градове и области.

³ Gurgustium (лат.) – треторазредна кръчма.

⁴ Пергаментът бил приготвян от кожи на агнета сукалчета и с миризмата си явно привличал лакомия Глутнионис.

⁵ Философ, представител на стоическата философска школа, чиито представители (Зенон, Посидоний, Сенека, Марк Аврелий и др.) считали, че за да бъде свободен от оковите на земното съществуване, човек би трябвало да се отнася с хладно и с отстранено безразличие, както към страданията, така и към радостите, които го постигат, както и да води прост и умерен начин на живот, за да не се привързва към наслаждите на лукса и богатството, при загубата на които, в случай на обедняване или смърт, би страдал (виж също бележка 9 на настоящата епитафия).

⁶ Необходимо е да се отбележи, че все още има неясноти относно етимологията на името Глутнионис, като причина за това е фактът, че според съобщението на австрийския пътешественик Franz Biber (който пръв публикува надписа в Corpus Inscriptionum Latinarum, III, 133228) името Глутнионис е изписано с едно t (Gluttonis) и би трябвало да произлиза от глагола glutō – зацепвам, докато в една следваща публикация на същия надпис от Morrice De Grevioix (L'Année épigraphique, 1893) то е вече с две t (Gluttonis), като в този случай то би трябвало да произхожда от глагола glutto – поглъщам; тъй като, за съжаление, самият надпис вече не съществува (според някои сведения той е бил е претопен на вар при направата на паметника на хан Аспарух край град Шумен), вече е невъзможно да се установи кое четене е вярно, но като се имат предвид лакомията и силните челюсти на въпросния Глутнионис, и двата варианта са възможни.*

* В случая е необходимо още да се отбележи, че съществува и тезата, че като ценител на изячното слово Публий Квинквенат съзнателно е търсил словесна игра между Gluttonis и Gluttonis, като тук е изписвал името на своя домашен любимец с едно t, тук с две t (виж проф. Костагинка Козарева-Майер „Името Глутнионис – грешка или изтънчена игра на литературния стил по нашите земи през Късната Античност – сп. Български Антични Древности, кн. 4, 2009, стр. 29 – 42), повечето учени-епиграфи обаче отхвърлят тази теза като несъстоятелна.

⁷ Scripatorium (лат.) – специално помещение за преписване на книги; това е бил и един от начините, по които римляните попълвали личните си библиотеки.

⁸ Не особено ясен пасаж, вероятно се има предвид, че пергаментът е бил още цял и ненарязан на отделни роли.

⁹ Луций Анний Сенека – римски философ-стоик; във философските си съчинения възхвалявал достойнствата на скромния и умерен начин на живот, но тъй като това

поради което и умря от някакво ужасно сплитане в червата – с повръщане, конвулсии и задушаване, тъй както е описано и на прочутия Гален¹⁰ в трактата. Тогава, Глутнионис, аз, съвсем не по стоически¹¹, за тебе плаках, защото в този пресметлив и безсърдечен свят, на квестори¹², лихвари, диспенсатори¹³, ти бе единственият ми приятел¹⁴. Къде ли бродииш при подземните без мен сега, а може би си вече там, при страшната Хеката¹⁵, ако ли да, то припомни ѝ как във тайнствата ѝ да те посветят, платих отгоре още сто сестерции във злато.¹⁶ Ала жреците аз за алчността им не виня, защото на човешките желания такава е играта, усетят ли, че нещо ти е слабост като гъба ще те изцедят, а пък стоическите тези, че човеците сме братя,¹⁷ мисловна само са мъгла, словесен вятър. Така е, Глутнионис, да, такава на живота е играта и тъй като играхме по неписаните нейни правила, то станахме и приказно богати. Сега на воля ръфай долу там на непосветените месата, на тез, които нямали са да платят, без истинско познание за същността на нещата.¹⁸ Със своя апетит и челюсти на каледонски¹⁹ звяр, навярно си любимец и на вечно гладния Танатос²⁰, ако е тъй, когато долу сляза аз, за мене си спомни как те обгрижвах горе тук богато, как ти ядеше само туй, което аз ядях, и то от сребърен поднос и от фиала²¹ златна. Не зная само как ще ме познаеш в този мрак, когато няма да съм, който бил съм някога, без пурпурната тога и масивно златната тока, и без антиохийската помада на косата, защото те съблича целия до край смъртта и те оставя гол да бродииш като сянка под земята, напълно гол, като когато си дошъл на този свят и с разждането свое жално си проплакал. Не знам, не знам... Но няма как, ще дойда, чакай ме.

противоречало на неговото положение на един от най-богатите хора в Рим (притежаващ състояние възлизащо на 300 милиона сестерции), той бил често обвиняван от своите съвременници в лицемерие, в отговор на тези обвинения Сенека написал диалога „За щастливия живот“ (De Vita Beata), където отстоявал тезата, че само по себе си богатството не е нищо добро, нищо лошо, и по тази причина мъдрият човек не трябва да се отказва от него, защото то правело живота му приятен и удобен, като в случая било важно той да не става негов роб и да не се стреми към него на всяка цена.

¹⁰ Елий (Клавдий) Гален – римски лекар, живял през 2.-3. век от н.е., считан за безспорен авторитет в областта на медицината не само през Късната античност, но и през Средновековието и Ренесанса; тъй като той е бил автор на около 500 трактата, от които до нас са достигнали едва 122, то е трудно да се определи кой точно негов трактат авторът на настоящата епитафия има предвид.

¹¹ Виж бележка 5 на настоящата епитафия.

¹² Висши финансови чиновници.

¹³ Ковчежници.

¹⁴ Заради своята алчност и безскрупулност публиканите били недолюбвани от останалите римляни, това е може би и една от причините, поради които Публий Квинквенат е нямал приятели.

¹⁵ Богиня на пътищата, на нощта и на смъртта, която била придружавана от свирепи кучета, готови да разкъсат всеки по нейно желание.

¹⁶ Като се има предвид, че дневният доход на един обикновен римлянин бил около четири сестерции, то явно сумата, която Публий Квинквенат е заплатил за посвещаването и на неговия домашен любимец в мистерии на Хеката, е била значителна.

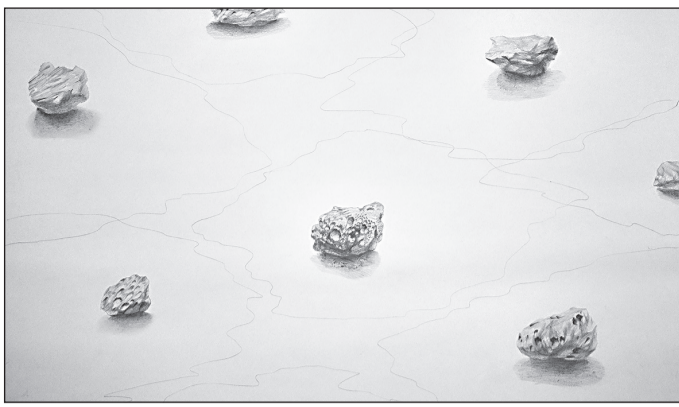
¹⁷ Според постулатите на стоическата философия, тъй като всички хора произлизат от един общ универсален дух, то те трябва да живеят в братска любов и да си помагат един на друг.

¹⁸ Посветените в тайнствата (мистерии) на дадено божество, претендирали, че притежават тайно знание, което останалите непосветени не притежавали (виж Пиндар Фрагмент 102).

¹⁹ Каледония – северните части на Британия, приблизително отговарящи на днешна Шотландия – виж бележка 1 на настоящата епитафия.

²⁰ Бога на смъртта.

²¹ Фиала – античен вид купа.

Красимир Терзиев, „Нов световен ред“, 2020, галерия „Структура“

Георги Тенев

Болката прелиства хората като книга,
болката е читател –
Намери ли веднъж правилния стих,
болката го прочита и гласът ѝ е песен

Болката отминава
читател, който няма памет,
затова се връща понякога и търси
забравените страници в нас.

Днес видях

Днес видях змия под снега –
не вярваш ли? Пропълзя, изви се
точно пред краката ми.
Може да е било кабел, скъсано въже за теглене
от буксуващите автомобили.

Днес видях опашка от хора, чакащи затрупани под
снега

Чакащи да преминат някъде другаде.

Може да е било откъснатата нишка на нечия съдба,
която потрепва с края си
като изпуснат градински маркуч
някъде тече вода
може да е било незавършена линия
на Пернишкия водопровод
може да е било времето като мокър вестник
захвърлен от отворен читател
змия или лъжа, все едно – днес видях точно пред
краката си

нещо да надига снега –
страхувам се да го стъпча.

Срещнах днес
един приятел в парка
но не се познахме –
бяхме с маски.

Колко си приличаме
и с непознатите...
Характерните черти
са относителни.
Продължих към домашното убежище.
Лицата – като маските – са временни.

Лодките рибите

Тази сутрин на кея лодките бяха извадени.
Никой никъде не пътува. Рибите също
бяха излезли, изсъхнали чакаха
някакъв знак да се върнат в морето.

Весна Лемаич (1981) пише проза и драматургия. Дебютира през 2008 г. със сборника с кратки разкази „Популярни истории“, след което публикува романите „Сметеще“ (2010) и „Кокоската и птиците“ (2014).

Контакт

На испанския плаж в Захара де лос Атунес близо до Кадис лежат загорели плажуващи от всички възрасти. Изведнъж някои от тях се надигат на лакти, други сядат, трети стават, очите се вперват в морето. На брега настава смут, сякаш са видели широко нефтено петно, което се приближава неударжимо към телата им и към телата на техните близки. Възниква чувството, че са твърде оскъдно облечени и неподготвени, но в този момент това не е от значение, защото би трябвало да направят нещо. Защото това, което приижда на вълни, не е нефта, нито плаващи острови от цъфтящи водорасли, нито пък купища лунни медузи, това е нещо, което по форма и структура е сродно на туристите. Това, което се приближава към тях, трепти като смътно, странно привидение. Плажуващите засенчват с длан очи, изваждат телефоните, за да заснемам невизжданото явление. В далечината са закомтвени яхти с френски и немски флагчета. Из хоризонта пътуват сговорно един круизер и слънцето. Обаче на преден план водата бълва това нещо, което разстройва идилгията. Нещото, което набъбва, нараства, извисява се и пада на вълни, се придвижва напред, наближава, достига брега и стоящите там. Тук не може да се направи нищо. Можеш да онемееш, да застинеш неподвижно, докато между шезлонгите, надуваемите глошеци, съваемите столове, надуваемите ръкави и хладилните чанни на туристите изтичва серия крака, които в галоп изстрелват малки залпове от пясък. Петите и пръстите се забиват в мекия пясъчен плаж и стъпките им се смесват с останалите следи. Сякаш мокрите стъпала са проникнали от друга реалност, сякаш са ги догонили и предизвикали пресичане на несъвместими пропорции. Сякаш сушата на южното крайбрежие е заседнала върху северното и привиденията са се преобразили във веществени тела. Плажуващите ще показват заснетото от телефоните, ще дават изявления, че чужденците не им обърнали никакво внимание. След себе си оставили само надуваемата лодка, която се клатушка невинно в плиткото до цдването на полицията.

Ugly

Не само аз, всички стоим и чакаме на пешеходната пътека. Нажежени коли пълзят като капчици пот по размекналата се кора на улицата. Нищо не може да се скрие от жаркото обедно слънце. Заг гърба си чувам: „I liked Triple bridge and those statues on Butchers’ bridge“. Друг глас му припява: „Yeah, they’re monumental. But the girls here are really ugly“. С момичето, което стои до мен, се поглеждаме. Нито една от нас не се обръща назад, за да погледне двамата туристи. Щяхме да се сконфузим още повече, ако те се засмееха на положението, в което ни бяха поставили. Покрай нас се протяга един автобус, спирачките изскърцват и той остава на място като схванал се мускул. Пътниците се взират в нас, сякаш са чули коментара и сега се любуват на смущението ни. Поглеждаме си лицата, телата, не сме конкурентки, огледала сме. Не можем да си кажем: „Добре изглеждаш“. Нейното лице е натежало от дебел слош грим, а на своето нося черни точки, спукан капиляр и стърчащи косми около устата. Мисля си, че бих се чувствала неприятно в нейната рокличка, имитираща ограна кожа на африкански хищник от почти изчезнал вид. Може би и на нея ѝ хрумва, че в моя анцуг не би отишла дори и боклука да изхвърли. Не откриваме точните изражения, не ни се удава да се отразим взаимно. Но тази безгла случка ни свързва. Автобусът тръгва, металното тяло изстенва и изпуска горещи газове. Трябва да направя нещо, намигвам ѝ и тя се усмихва. Нямаме нищо общо, само този град, в който живеем с други ugly местни жени. Няма значение как някоя от нас се старее или пък ѝ е все едно, във всеки случай не можем да се мерим с люблянските паметници, не можем да отговорим на туристическите очаквания за обещаващи момичета. Тя казва: „Дано ги обере някой“. На светофара светва зелено.

14

Литературен вестник 1-7.07.2020

Превод от словенски: **ХРИСТО БОЯДЖИЕВ**

Маринка Поцрак

Маринка Поцрак (1962) е драматург и поетеса. От 1998 г. е драматург и художествен ръководител на Прешерновия театър в град Кран. Публикувала е стихове в множество специализирани издания, а през 2011 г. е отпечатана стихосбирката ѝ „Звезден плащ“.

Жалбата на Офелия

моята градина е набраздена от корени на сенки

виещи се ластари опасват зида на челото и слепоочията на черепа ми

бръшлян увърза мака на устата ми в лехата на мълчанието

петуниите потънаха в кладенеца на очите ми

момините сълзи ухаят под ноктите ми в забрава

незабравките насиниха кожата ми с блянове

бодливите рози почервениха делтата между бедрата ми

смърчовете и насън бодящи покриват дланите ми

ти който виждаш всички тайни –

как да заспя в тази разпукваща се пролет

Пиета

Както блуждая в нощта, обичайно самотна и тиха, те приютявам в очите си като мъничкия Исус в меките ясли.

Вихърът ме застигна на поляната и с ангелски рев бучи в главата ми.

В далчината – пътека от скреж и влак, прекосяващ простора.

Както блуждая в нощта, обичайно самотна и тиха, те приютявам в своята утроба като мъртвия Спасител.

Приказка

в една друга история в една друга страна в едно друго време

бихме били по-щастливи казваш

и аз го потвърждавам усмихвам се и се замислям

искам нещо да допълня казвам

и ти добавяш допълни

а аз казвам че съм истински щастлива

когато се подпиша на твоята кожа

а ти ми казваш спокойно заспивай

Превод от словенски: **ЛЮДМИЛ ДИМИТРОВ**

Станка Храстел

Станка Храстел (1975) е поетеса, писателка и журналистка. През 2005 г. излиза първата ѝ стихосбирка „Ниски тонове“, а през 2009 г. се появява и втората ѝ поетична книга, „Господине, имаме нещо за вас“. Авторка е и на два романа - „Разиграване“ (2012) и „Първа дама“ (2019). Участва на редица международни литературни фестивали в Колумбия, Унгария, Чехия, Италия, Хърватия, Австрия, Сърбия, Черна гора, Македония. През 2010 г. гостува на „София. Поетики“. Носителка на престижни награди за литература.

Молба за евтаназия от бореца за права

Апелирам към всички които ще се дерете пред латеранския дворец кнесета думата или бог знае още къде към всички които ще се блъскате над статии лекции есета

не искайте нищо от името на физически непълноценните крещете ревете издигайте лозунги за нас непохватните и немощните дето не знаем как да постъпим или просто не можем да съберем достатъчно сили за да простим и да забравим

Анатомия в стая

Есен е. В три следобед моята стая е най-топлото помещение в къщата. Всички гледат да са в нея, макар че на масата е пълно с остри предмети от неръждаем материал. Помам ги с много топлина и нежност: страшно съм чувствителна.

В градината латинките са избуяли като морска пяна, още малко и ще се разплискат към градинския чай и розмарина.

Очното перде на мама се увеличава, но не ще да се разписка през ръба на клепача. Затова взимам

скапела най от ляво и разрязвам гъбовата обвивка. Харесва ѝ, че го правя бавно: чувства се безопасно.

Баща ми ми разрешва да му отворя гръдния кош. Прерязвам вената на сантиметър над дясната клапа и я затискам с пръст. По стените няма натрупан холестерол, което обещава дълъг живот.

Моля ги да ми отрежат няколко ремъка кожа нацяло от стъпалата до темето. Тате разчертава, мама изрязва. Много е старателна мама, прави го с нокти, остри метални предмети въобще не използва.

От ремъците сплитаме въже, приличащо на розова лиана. Спуваме го от тавана и здравата се люлеем от източната до западната стена. Един на друг си викаме Тарзан. Денят е свеж и ухае.

Защо вече не се поглеждаме

когато се срещнат погледите на двама души това обичайно трае кратък миг внимателно измерих продължителността му и чрез научен метод определих единица 1 проблясък

погледите дълги 2 проблясъка са опасни между очите на единия и другия за миг (0,4 проблясък) се получава сплитане на множество стоманени въжета бих казала обща жица от сплетени жици

опъне ли се може да нарани хората които в този миг са на същото място или наоколо нараняванията могат да са болзненни

при погледи които траят 2,5 или повече проблясъка за миг от мига (0,02 проблясъка)¹ на стоманената жица може да се окачи гондола за 24 души

с каквато харон превозва мъртвите души от ада с очи глава сърце кръв тяло дух душа душо! от човек който се унася и хвърля поглед от това се боим

Превод от словенски: **ЛЮДМИЛ ДИМИТРОВ**

^[1] миг от мига ≠ м² ⇒ миг от мига ≠ 0,16 проблясъка

Аня Голоб (1976) е словенска поетеса, драматург и литературен критик. Автор на три стихосбирки: „В ръцете“ (2010), „Равновесие в ставите“ (2013) и „Ремарки към душането“ (2016). През 2017 гостува в България в рамките на Дните на Любляна в София.

Сърцето, което обича, обича

*Знаеш ли какво правя сега?
В глъбта на дългата нощ се любя с тебе, обръщам се блуждая във въздуха, твоето безмълвно присъствие, няма те тук искам да кажа, физически те няма, но твоето безмълвно присъствие ме превръща в див кръвожаден звяр, откъснал се от веригата, седмици наред невиджал храна.
Поглъщам, лоча кръв, тя пръска навсякъде, когато те любя, когато тихо, заплашително те любя, любя те, когато решително се приближавам към теб*

*заставам срещу теб, запълвам пространството ти, нежно срещам погледа ти, докосвам те с крайчеца на тези, е, да, нокти, все по-хищно те сграбчвам, сладострастно те разкъсвам, ръфайки сърцето ти, което изнемогващо се задъхва в разбит, спънат ритъм, утихваш, гаснец.
Сбъдна се волята ми, знаеш ли, какво правя, какво правя...
Няма и сянка от теб, всичко е сиво, уморено, двуизмерно, търся те опипом, когато се обезпокоя къде си, когато се осъзная къде съм, как съм, как си, креця, отеква от стените, чуваш ли, чуваш ли, как си, как си, колко те обичам, обичам, обичам, знаеш ли какво правя, нищо не ни остава.
Ела, прошепваме, повтарям след теб, ела, ела, ела, ела.*

*Дай ми ръка, прошепваме, дай ми ръка, дай ми, дай ми, ела, за да затънеш в лепкавата кръв, горецото ми тяло те вика, ела за него, ела, ела.
Ела, тъга.
Ела.*

Ела.

Тук някой

Някой тича срещу нас през ширналото се в тъмнината поле колата настига сянката на някого който тича доста самоуверено

Някой тича

Нещо се навежда и се качва нещо се превива нещо уморено нещо навито се размотава и потрупва тежката си маса

Нещо се навежда

нещо се хваща, нещо покълва нещо има задръжки но все пак отрязва разсича въздуха разицьфва увяхва това нещо

Запламтява

допира се до стъклата изведнъж се протяга в мрака тишина между нас стрела в полето разкъсан воал този крясък проглушава тъпанчетата и разсича равнината след него угасва светкавицата отзвучава в светлината синкавата обшивка на въздуха се сляга сляга се

И нищо не стига до нас никой не стига до мене никой до тебе нито небе нито свят нито време нито щастие нито его нито смърт нито нищо нито нито

Така ме хващаш за ръката

Така

Тук

В безмълвните сърца на цветята записвам

В безмълвните

В безмълвните сърца на цветята записвам, в смолистите стъбла на пролетната гора, в короните на бърбивите брези в алеите, в геометрично правилните фигури на ятата под облаците, в плъвването на буболечките из изпръхналите грудки на разораната пръст в полето, записвам в безкрайните криволичещи реки, в рязкото изостряне на дъждовните капки, в пълните локви и дъждовниците, които радостно запълзяват, за да се потопят в тях, пиша върху тъжното зарево, обелващо се от черните недра на нощта, върху светещите пирени в дефилетата, върху разрасналия се мъх, върху синкавия смърч, върху плътния мед в клетките, върху изгрия вятър,

записвам върху пулсиращите тела на боязливите сърни, върху корпусите на машините, в подвижния шум на големите градове, виеците се жерави, бучащите самолети, пиша по първите страници на вестниците, по полицаите наред кръстовищата, пресирани от тенекиените змии, на микрочиповете, по стъклата на витрините записвам, по усуканите стоманени пилони на носещите конструкции, в електронната поща, в тиктакането на часовниците без циферблати, в падането на борсовите курсове, в здравословната храна, във филмите, по стените на галериите, на театрите, по фасадите на черквите, джамиите, синагогите, на всички параклиси, записвам в молитвите, по капациите на прозорците на времето, в лекарските прегледи, в червените кръвни телца, в тестовете за едно или за друго, в това, което правим с теб, в езиците, които говорим, под езика в твоята уста, по неспокойните ти ръце, между звездите на твоите крака, записвам в любопитните ти очи, записвам в косите, които, както казваш, изобицо не са червени, записвам в дланите, в хълбоците, върху гърдите, върху твоята възбледа плът, върху космите, върху срамните ти устни, във вътрешните органи, върху челото ти пиша с главни букви, върху онова, което мислиш, в сънищата, в смеха, в гласа, с който ме викаш, в онзи, с който ме гълчиш, в онзи, с който произнасяш името ми, в твоя дъх, в зноя, в мълчанието, понякога настъпващо между нас, във всичко минало, което ни свързва, пиша в ритъма, в такта, в спомена и в сянката, във въздуха, в онова, което ще бъде утре, кръвожадно сграбчвам всичко, което мога да сграбча, зад извехтялото платно, върху което записвам, че аз те и защо, кога и как те

Не пътешествия

Не пътешествия, хора срещаме. Какво си казахме. Как набързо всеки отърка живота си от живота на другия, как си дадохме някакви неща, нещо пихме, разменихме си мейлите, телефонните номера, няколко пъти и телесните течности, как се прегърнахме, казахме си Later и се разделихме. Не са места, а онези, които оставихме там – което заровихме неизвестно къде, нещо прошепнахме при дървото, не конкретно дърво, танцувахме почти голи, не на някой плаж, гледахме безмълвно в пълната луна и мислено благодаряхме на живота, че в сравнение с природата се чувствахме нищожни, че макар и за миг, успяхме да обичаме света и за това, че сме живи. Онези чисто черни патици с бели човки, да кажем, отдавна са отлетели, вместо тях на повърхността се поклаща образ на жена, която, смеейки се, извиква: Със сигурност са шпионки кажи, че не са, шпионки са, виж им само остриите човки, съмнителни са, казвам ти! Какво ме очаква там, кеят си е все същият, но това не е същият кей. Вече не седим на него, не си клатим краката, не броим облаците, не си казваме Какво ще правим утре – защото няма утре, защото нас ни няма, защото не са места, защото е само онова, които си оставил за после, напролет за идващата зима, което си запазил, с което ще запълваш самотата. Какво, по-щастливи ли сме, знаейки, че някога бяхме щастливи, там, веднъж, за миг, който се получи толкова хубав? Стотици самолетни билети, стотици излитания, точно толкова кацания, за радост, стотици пъти опаковам куфара, пълен куфар за пътешествия къде ли не, храна, която се разваля, влак, който закъснява, последната чиста фланелка, нацапана с нещо конкретно виолетово, няма да се изпере, никакъв шанс, забрави, цитопласт, кърпи, олющени бидони и колене, слънцезащитни кремове, крекери, които, както са се натрошили, миришат на машинно масло, всички стаи, всички легла, всички панорами, всички закуски, всички сподавени нощни пъшкания, овладени оргазми в съседните стаи, какво ще кажеш за това? Какво изобицо ще кажеш за дърветата, морето, женските длани в своите, за вятъра, за всички порои, които те спряха посред катастрофата, какво изобицо можеш да кажеш, което няма да звучи изкривено, за местностите, гледките, откъдето си правил снимки, покажи как на сериозно те взимаме, когато вдъхновено ни ги показваш, сякаш си се намерил и сега си наясно кой си, как там си се изтипосал гол и бос, такъв, какъвто си, когато си най-вече ти, как до зачервяване си потискал мълчанието от самота? Замъглено гише Lost/Found и звънец с гравиран надпис Ring, отзад заспала наред любовната сапунка служителка. Къде си я забравихте? Какво? Главата, ами! И със сигурност за стотен път се засмива на собствената си шега.

Не са

пътешествия, места. Изсушени цветя в книгите, песъчинки, талони от билети, бележки за багаж, разклатен, неудобен стол в колибата, по покрива, по който се гонят катерици, сякаш настъпва краят на света, как всяка сутрин мета верандата и после по долни гащи чета „Майстора и Маргарита“, сив чадър, който на стратегически места е подсилен, за да не се обръща при вятър, първото печено филе за неделята, първият spotted dick, посетителите в локала, които се заливат от смях на въпроса какво значи spotted dick, победа за нашия отбор на световното първенство и посред нощ претъпканият площад, където се вдигат наздравици и се пее в екстаз, някой, който се качва

на уличната лампа, за да вижда оттам по-добре – и развява знамето, паркът, където под дърветата се намятаме с шотландско одеяло и се състезаваме в хвърлянето на сандали от място, автобусът, в който за кой ли път слушам едно и също парче, докато слънцето изгрява и оная бутилка вино, дето ни я даде разстроената млада жена на бара в пълната кръчма една вечер, беше розе и съвсем не лошо. Ей такива дреболии, неща, които за разлика от всичко останало не парят, не притесняват, не болят. Отблясъци, всекидневие, поглеждащо в огледалото между преобличането от едно в друго работно облекло небрежно и палаво намигащо. Нито пътешествия, нито места са – а само това, заради което тръгнахме. И до което стигнахме.

Превод от словенски: ЛЮДМИА ДИМИТРОВ

Снимка: Франческа Землярска

На 11.02.2020 отпразнувахме 29-ия рожден ден на „Литературен вестник“. До навършването на неговата кръгла годишнина ще излиза рубриката „Лице на броя“. Тук ще срещнем автори, читатели, приятели на вестника, които ще говорят по своеобразен начин изречението „Чета ЛВ...“. Защото ЛВ е вестникът с хиляди лица.

Яница Радева

Одисей се завръща

1.

Надеждата ни напусна като при корабкрушение,
за случай като този се казва, потъват гемите.
Накрая на възето няма котва.
Отсреща брегът е пуст, никой не чака –
ни баща, ни син, ни любими люлякови очи.
Морето е тъмно като гръб на бивши приятел.
Но няма приятелят е бивши?
Той винаги е насъщен като хляб,
той е сочна троха по устните,
ако си влизал в сърцето му.
Надеждата ни напусна –
разбираме по студа,
който бавно пристъпва,
скършива времето сякаш е Хадес,
и всички спасителни пояси са вече зад борда.
Надеждата ни напусна,
толкова е ясно, мълчиш и знаеш,
устата се пълни с памук не от захар.
Бели са думите, тихи и никой не чува.
Търся те, помогни ми, защото надеждата ме напусна,
салът на живота ми, ето, счупен е, и гриза плътта си,
подай ми ръка,
защити ме,
коленича и падам,
стъпките ти ще минат върху ми, спри се, подай ми ръка,
покажи ми посоката към дома,
помогни ми,
разтвори морето да мина,
строши жилото на осата, чиято песен е
Сирена,
странство и
Смърт,
защото надеждата ме напусна.

2.

Кой търси опора в свят без отради?
Кой търси надежда, коленичил като коренче в ливада,
кой брои безбройните листа на детелините, кой?
Аз ли съм? Аз съм.
Одисей, който имаше много имена.
Аз ли изгубих пътя или някой, който прилича на мен?
Аз казах, аз съм Никой, и ми повярваха дори другарите.
Аз казах, че нямам моите устни и на моето име не
отговарям, когато го викат,
но никой, дори по навик, не зове днес Одисей.

3.

Неговите коси побеляват,
прасците му се стягат на разсъмване,
тогава отваря очи,
вече не е герой,
сякаш никога не е бил
и никога членът му не е съчленявал наслада
с безсмъртна жена.

4.

Кой ти обеща, Одисее,
че животът ще бъде щастлив, завръщането – възможно,
че някой ще чака, когато слезеш със скъсана чанта сред
нас.

Ти така пожела, но никой не е обещавал.

5.

Кой казва това?
.....
.....

6.

Само гръб на приятел като непрегълтната глътка пред
очите.

Само пера падат в краката като капки,
педя земя пред него, но негова ли е,
когато стъпи на нея, кой ще е,
ще помни ли, ако никой не помни него,
ще се приюти ли като семе скитникът –
онзи, който всеки е забравил?

В очакване на Хадес

Хадес трябва да дойде,
всички го чакат,
на вратата обаче никой не чука,
Хадес ще дойде без да чука,
за него това е ненужно,
нарежда жрецьт и всички вярват,
но Хадес отлага,
дните минават,
стават седмици, месец звъни в ушите,

а Хадес не идва,
Очакват Хадес с някаква няма еротика,
и прави са, само че нищо не виждат,
но гледат – цъфтят дърветата в бяло и розово,
нарциси има,
триглави кучета – техният страх –
лаят навън – как се излиза?
И Хадес, казват, вече е близо.
Не виждат, че вече пътуват и
забравят живота, който живяха,
ръцете как се ръкуват,
и чакат, а той е тук –
всеки бял косъм и всяко вдълбаване в кожата
е поздрав от Хадес.
И чакат Хадес.
Присягат вечер, телевизора, говорителят в него,
всичко им казва,
още чакаме Хадес,
и треперят съпругите,
мъжете се мислят за смели,
но също треперят.
Треперят, когато сеят в жените,
нагонът им е нагон към смъртта,
но те го наричат по-иначе.
Когато децата им сричат,
първата буква, която изричат, е негова –
на Хадес,
но те не се съгласяват,
обличат буквата с друга премяна,
децата им все така сричат,
защото са заченати с Хадес.
И най-накрая Хадес идва, дочакан,
само отроците, които се учат да крачат,
и онези, които на прага му чакат,
го виждат и го познават.

Хадес е винаги,
бил е и ще бъде,
казва гробарят, но не така възвишено,
хвърля фаса и после – финал,
Някой виждал ли е гробар с лице към Смъртта?
Искам да мисля, че казва,
наздраве.